

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2006

Viktor Kotyza

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Druhy civilního procesu

2006

vedoucí DP: Prof. JUDr. František Zoulík, CSc.

autor DP: Viktor Kotyza
sídl. Vajgar 564/III
377 01 Jindřichův Hradec

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně
a že jsem uvedl prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal,
jak je ve vědecké práci obvyklé.“

Vilém Kodym
.....

Použitá literatura:

- Zoulík, F.: Soudy a soudnictví, C. H. Beck 1995
- Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde 2004
- Stavinochová, J. a Hlavsa, P.: Civilní proces a organizace soudnictví, MU Brno, Doplněk 2003
- Schelle, K. a Schelleová, I.: Rozhodčí řízení, EUROLEX Bohemia 2002
- Štajgr, F.: Některé teoretické otázky civilního práva procesního, Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, Monographia X-1969
- Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek 1, ASPI 2002
- Smolík, P.: Finanční arbitr: rozhodčí, nebo správní řízení?, in Pocta J. Švestkovi k 75. narozeninám, ASPI 2005
- Fiala, J.: Soudcovské zástavní právo – způsob zajištění, nebo způsob exekuce?, in Pocta J. Švestkovi k 75. narozeninám, ASPI 2005
- Nykodým, J.: Ochrana pokojného stavu, in Pocta J. Švestkovi k 75. narozeninám, ASPI 2005
- Fiala, J.: Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu, Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, Monographia XXI-1974
- Schelleová, I.: Základy občanského práva procesního, EUROLEX BOHEMIA 2005
- Schelleová, I.: Jak vymáhat dluhy právní cestou, Computer Press 2002
- Jirsa, J.: Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie), LexisNexis 2005
- Štukavec, L.: Správní řízení ve výstavbě, publikace České komory autorizovaných inženýrů a techniků, Metodická řada 1998

Obsah

<u>1. Úvod</u>	4
1.1 Kategorizace procesů	4
1.2 Zákony, které upravují civilní proces	8
1.3 Historie civilního procesu	10
1.4 Členění této práce	13
<u>2. Obecný průběh řízení</u>	14
<u>3. Řízení nalézací</u>	16
<u>3.1 Nalézací řízení sporné</u>	16
3.1.1 Stručný popis průběhu řízení sporného	16
3.1.2 Podstatné vlastnosti řízení sporných	18
3.1.3 Prvky koncentrace řízení	18
<u>3.2 Nalézací řízení nesporné</u>	20
3.2.1 Charakteristika a členění	20
3.2.2 Jednotlivá nesporná řízení	22
<u>3.3 Rozdíly mezi sporným a nesporným řízením</u>	34
<u>4. Řízení vykonávací</u>	37
4.1 obecně	37
4.2 exekuční titul	37
4.3 průběh vykonávacího řízení	38
4.4 zvláštní část	39
4.4.1 uspokojení práv na peněžité plnění	39
4.4.2 uspokojení práv na nepeněžité plnění	40
<u>5. Řízení zajišťovací</u>	41
5.1 obecně	41
5.2 předběžná opatření	41
5.3 prétorský smír	41
5.4 soudcovské zástavní právo na nemovitostech	42

<u>6. Řízení konkursní a vyrovnací</u>	43
<u>6.1 Podnikání a příčiny úpadku</u>	43
<u>6.2 Úpadek</u>	49
<u>6.3 Konkursní řízení</u>	51
6.3.1 Průběh konkursního řízení	51
6.3.2 Nucené vyrovnání	53
<u>6.4 Vyrovnací řízení</u>	54
<u>6.5 Současná a připravovaná úprava</u>	56
<u>6.6 Vývoj právní úpravy</u>	58
<u>7. Řízení rozhodčí</u>	60
7.1 Rozhodčí smlouva	60
7.2 Rozhodčí orgán	61
7.3 Zahájení rozhodčího řízení	62
7.4 Průběh rozhodčího řízení	62
<u>8. Závěr</u>	64

1. Úvod

1.1 Kategorizace procesů

Nejdříve je třeba ujasnit si obsah pojmu proces. Toto slovo pochází z latiny a znamená česky postup, posloupnost dějů nebo úkonů, v čase po sobě následujících. Neomezuje se jen na obor práva, nýbrž je obecnější. Tak se slovo proces užívá třeba ve slovních spojeních jako fyzikální proces, chemický proces či výrobní proces. Např. známe fyzikální proces krystalizace hornin z tekutého magmatu nebo výrobní proces při výrobě nějakého lepidla či kosmetického přípravku. V tom případě to je postup úkonů, které následují za sebou a který vykonávají dělníci podle nějakého předem stanoveného a vyzkoušeného předpisu. Např. se provede vsázka výchozích surovin do pracovní nádoby ve stanoveném množství, pak se spustí míchací zařízení, míchá se po stanovenou dobu, zahřívá se na stanovenou teplotu atd. a nakonec se rozlévá do spotřebitelského balení a expeduje. Zcela obdobně je tomu i u procesu v právním slova smyslu: jedná se opět o časovou posloupnost právních úkonů, opět podle předem stanoveného předpisu, kterým je zde zákon nebo jiná právní norma, a výsledkem je rozhodnutí.

Procesem v právním slova smyslu lze nazvat podle extrémního pojetí každý právní postup, tedy např. i postup vedoucí k uzavření smlouvy. V této práci se však přidrží pojetí, které všeobecně převládá, a to, že procesem je pouze takový právní postup, jehož se účastní státní orgán s cílem vydat vykonatelné rozhodnutí. V češtině máme pro slovo proces v právním slova smyslu synonymum „řízení“, které se v OSŘ používá výhradně, slovo proces se zde vůbec nevyskytuje. Procesem je tedy každé řízení před státním orgánem. Příkladem může být třeba stavební řízení, ve kterém výsledkem může být v kladném případě rozhodnutí o stavebním povolení. Jiným příkladem je projednávání jakýchkoli pří mezi občany před soudem. Jeho výsledkem bývá soudní rozhodnutí.

Civilní proces je jedním z druhů procesu, a to takovým, který probíhá před soudem a ve kterém „soudy projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány“ (§ 7 odst. 1 OSŘ). Do civilního procesu byla včleněna (z důvodu vhodnosti) i některá řízení, která poskytují ochranu i jiným než pouze soukromoprávním vztahům (§ 7 odst. 3 OSŘ – jde o některá nesporná řízení, např. detenční řízení podle § 191a – 191g OSŘ).

Civilním procesem je:

- řízení nalézací,
- řízení vykonávací (exekuční),
- řízení zajišťovací,
- řízení konkursní a vyrovnací, a
- řízení rozhodčí.

Výše uvedenými druhy civilního procesu se budeme podrobně zabývat v dalších kapitolách této práce.

Naproti tomu civilním procesem nejsou např. veškerá správní řízení (např. stavební řízení) a trestní řízení. Jednotlivé druhy řízení zařazujeme podle příbuznosti do kategorií, a tyto kategorie opět do kategorií vyššího řádu atd., podobně, jako např. živočišné druhy se zařazují do rodů, ty do vyšší kategorie (čeledí), ty opět do řádů, tříd, a kmenů. V následujícím schématu kategorizace procesů („rodokmenu“) je znázorněn přehledně systém rozdělení procesů.

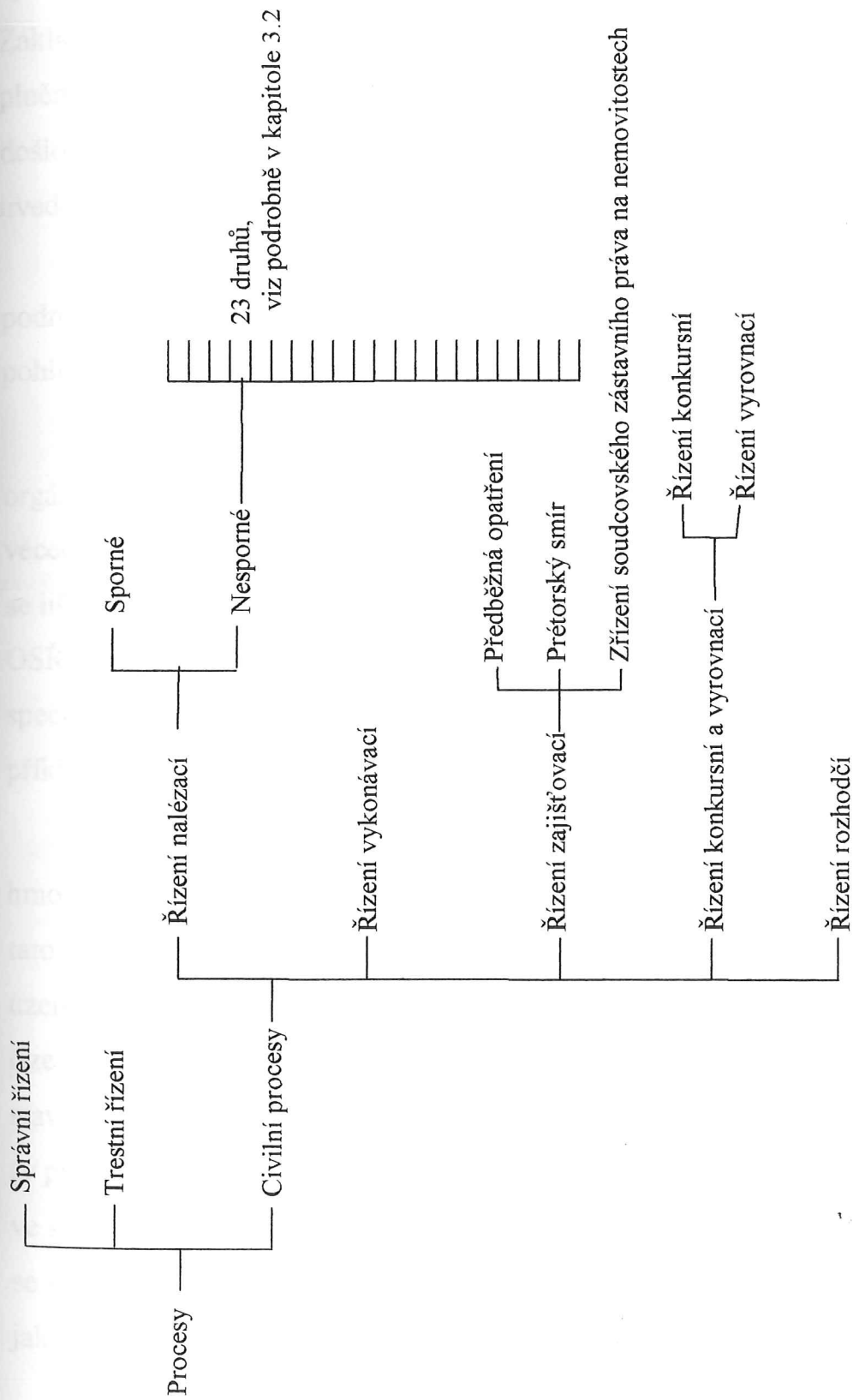

Schéma kategorizace procesů

Logickým důvodem pro rozdělení civilního procesu na jednotlivé druhy je skutečnost, že si to praxe vyžaduje. Nebylo by totiž možné řešit jednotným způsobem všechny problémy, které se v praxi vyskytují, a proto v průběhu vývoje byly vytvořeny různé postupy (= řízení) pro řešení konkrétních případů. Základem bylo sporné řízení. Postupně se pak civilní proces využíval i pro plnění dalších funkcí a k jednotnému základu přibývaly speciální úpravy, až se došlo k dnešnímu stavu, kdy existují druhy civilního procesu, které jsou uvedeny ve výše uvedeném schématu.

Charakteristikou a popisem jednotlivých druhů civilního procesu se budu podrobně zabývat v dalších kapitolách. Zde se jen stručně a příkladmo pro širší pohled na věc zmíním o řízeních, které pod pojem civilního procesu nespádají.

Správní řízení jsou řízení, která neprobíhají před soudem, nýbrž před orgánem státní správy, který byl zřízen pro dozor a rozhodování o speciálních věcech, o kterých pojednává speciální zákon. Tím, že neprobíhají před soudem, se liší od civilních procesů, a v tomto bodě neodpovídají definici v § 7 odst. 1 OSŘ. Příslušné správní řízení má svůj hmotněprávní základ v některém speciálním zákoně. Správních řízení existuje mnoho druhů. Uvedme několik příkladů správních řízení:

Např. územní řízení, stavební řízení, kolaudační řízení mají svůj hmotněprávní základ ve stavebním zákoně. Orgánem státní správy, před kterým tato řízení probíhají, je místně příslušný stavební úřad. Stavební úřad pro určité území bývá většinou na pověřeném Městském nebo Obecním úřadě. Výsledkem řízení je v kladném případě územní rozhodnutí (v případě územního řízení), stavební povolení (v případě stavebního řízení) nebo kolaudační rozhodnutí (v případě kolaudačního řízení). Osoba, která chce provádět činnosti, vymezené ve stavebním zákoně, je povinna požádat stavební úřad o zahájení řízení a řídit se stavebním zákonem, a stavební úřad musí vést řízení a rozhodovat pouze tak, jak stanoví stavební zákon a ostatní zákony, týkající se výstavby.

Podobně existují další speciální zákony, např. lesní zákon, horní zákon, vodní zákon, zákon o státní památkové péči, zákon o ochraně přírody a krajiny a celá řada dalších zákonů, které upravují právní věci v daném speciálním oboru, a kterými se musejí řídit osoby, které chtějí provádět činnosti vymezené v daném zákoně, i příslušné orgány státní správy, které mají povinnost hlídat a pravomoc rozhodovat ve věcech, týkajících se daného oboru lidské činnosti. Osoby, které chtějí provádět činnosti vymezené v daném zákoně, musí požádat příslušný správní orgán o zahájení řízení, nebo v některých případech jen o stanovisko, které je podkladem pro rozhodnutí jiného orgánu.

Správní řízení se řídí zásadně správním řádem (zákon č. 500/2004 Sb.), pokud ve speciálním zákoně není uvedeno jinak.

Dalším příkladem řízení, které nespadá pod pojem civilního procesu, je trestní řízení. Toto řízení probíhá před soudem, avšak řídí se speciálním zákonem, kterým je trestní řád. Trestní řízení neodpovídá definici v § 7 odst. 1 OSŘ v tom, že se v něm neprojednávají právní věci vyplývající z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, nýbrž projednávají se trestné činy, popsané v trestním zákoně.

1.2 Zákony, které upravují civilní proces

Nejdůležitějším zákonem, který řeší problematiku civilních procesů, je občanský soudní řád, tj. zákon č. 99/1963 Sb. V současné době má už přes 70 novel. Navazuje na předchozí úpravy – o historii se v této práci také zmiňuji v následující podkapitole 1.3. Dá se proto říci, že je to právní norma časem prověřená. Z uvedeného počtu novel však je vidět, že se stále vyvíjí a pozměňuje. Dá se očekávat, že stejný trend bude pokračovat i do budoucna – tu se nějaký paragraf nebo odstavec přidá nebo pozmění, onde se něco zruší. Přesto je možno říci, že to nejpodstatnější v zákoně trvá. Spory mezi lidmi přece byly odjakživa a budou i nadále, a postupy, jak je řešit, jsou časem

propracovány a vtěleny do zákona. Skutečnost, že se zákon tak často mění, není nijak překvapující. Občanský soudní řád totiž souvisí se spoustou jiných zákonů, jejichž změna se obvykle odrazí i v procesním předpisu. Dále činnost soudů se dotýká velkého počtu speciálních problémů, které se stále mění. To jsou ovšem jen jaksi okrajové detaily, jádro zákona zůstává zachováno.

Občanský soudní řád z roku 1963 je poplatný době svého vzniku a v současné době je už pocíťována potřeba nahradit jej novým zákonem, který by lépe odpovídal dnešním společenským poměrům. Tento nový zákon se bude dost možná opět jmenovat „civilní soudní řád“¹ podle zákona z roku 1895². Rekodifikace se pak chystá i u občanského zákoníku, podle mých poznatků je již v pokročilejším stadiu. Dnešní OSŘ i dnešní občanský zákoník pocházejí ze stejné doby (roky 1963 a 1964) a budou nejspíše nahrazeny novými zákony také skoro zároveň.

Zákon o konkursu a vyrovnání č. 328/1991 Sb. je podstatně speciálnější než OSŘ. V současné době je mu vytýkána hlavně převaha likvidační formy konkursů, slabé postavení konkursních věřitelů a v neposlední řadě též délka řízení. Všechny tyto problémy se pokouší řešit nově přijatý insolvenční zákon, který od 1. července 2007 nahradí zákon o konkursu a vyrovnání. Takto dlouhá legisvakance jistě všem umožní dostatečně se s touto novou úpravou seznámit.

Rozhodčí řízení je upraveno v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Tato úprava je v porovnání s předchozími velice stabilní – první novely se tento zákon dočkal až v letošním roce, tedy po 11 letech své účinnosti.

V posledních 15 letech bylo v našem právním řádu obzvláště mnoho změn, a to se týká i výše uvedených zákonů, o kterých tato práce pojednává. Toto neobvyklé množství změn je možné přičíst zejména těmto faktorům:

¹ J. Jirsa: Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie), LexisNexis 2005, str. 7

² zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských věcech právních (civilní řád soudní)

- a) společenské změny, které nastaly po roce 1989, kdy byl jeden systém (socialistický) nahrazen jiným,
- b) další faktor, který asi bude v nejbližší době ještě doznívat, je naše přistoupení k Evropské unii, což našim zákonodárcům dává za úkol harmonizovat náš právní řád s právem Evropských společenství.

1.3 Historie civilního procesu

V počátcích lidských dějin, v předstátním období, kdy lidská společnost ještě nedosáhla dost vysokého stupně organizace, byla jediným prostředkem dosažení práva svépomoc, nebylo možno se spolehnout na autoritu státu. Tehdy platilo „právo silnějšího“. Silnější si mohl svoje právo vymoci, ať už se jednalo o skutečné právo, které od přirozenosti pociťuje každý člověk na základě přirozených principů etiky, nebo ať se jednalo jen o právo domnělé či dokonce o bezpráví. Právní proces tehdy ještě neexistoval. Později, když se společnost rozvrstvila na lidi výše postavené s všeobecně uznávanou autoritou (náčelníci, knížata, králové) a na jejich poddané, rozhodovaly tyto osobnosti vzniklé spory mezi řadovými členy společnosti. Jako důkazy práva se tehdy občas používaly i dnes již kuriózní způsoby dokazování viny a nevin (ordály), jako např. zkouška ohněm či ponoření do vody. V tomto archaickém období vývoje státu a práva nebyl ještě přirozeně diferencován ani proces – postupné diferenciacie jsou známkou až následujícího vývoje. Pokud už ve vývoji následujícím po období svépomoci nějaký proces existoval, bylo to řízení jednotné, užívalo se tedy stejné řízení jak pro otázky nazírané dnes jako civilní, tak i pro otázky řazené dnes do oboru trestního práva. Můžeme to sledovat např. na příkladu římských Zákonů dvanácti desek z roku 450 př.n.l.

Dělení civilního procesu na jeho druhy má své počátky již v klasické procesualistice. V období totalitního státu v letech 1948 až 1989 se právo pokusilo tyto odůvodněné a rozhodně nikoli samoúčelné difference setřít

a nahradilo je ideou tzv. jednotného řízení. V dnešní době se k této myšlence opět vracíme v souvislosti s přípravou nového úpadkového zákona, který navrhuje zavrhnout rozdělení řízení konkursního a vyrovnacího a nahradit je myšlenkou jednotného řízení insolvenčního – to však neznamená, že by nový zákon nějak zužoval možnosti řešení úpadku, naopak, nový zákon tyto možnosti rozšiřuje a nezůstává pouze u konkursu a vyrovnání jako jediných dvou možnostech procesního řešení úpadku.

Počátky moderního procesu jsou spojeny s obdobím 19. století, v několika evropských zemích tehdy došlo ke kodifikacím procesního práva. Za zmínku stojí francouzský Code de procédure civile z roku 1806, který pak ovlivnil i ostatní státy. V Německu došlo ke kodifikaci v roce 1877, v Rakousku v roce 1895 a pozadu nezůstaly ani jiné evropské státy.

V období totalitního státu v letech 1948 až 1989 došlo k výraznému přetržení kontinuity oproti předchozímu vývoji. Vůdčím principem občanského procesu se stala zásada materiální pravdy. Došlo ke dvěma novým kodifikacím (občanské soudní řády z let 1950 a 1963), z nichž první po 32 letech existence samostatného Československa nahradila starou rakouskou úpravu, která také nebyla úplně bez chyb. Ovšem chválit nelze ani tyto dvě nové úpravy. Jejich dalším projevem bylo zavržení rozlišování řízení sporného a nesporného a jejich nahrazení myšlenkou jednotného řízení. Přízvisko „sjednocený“, které je někdy přisuzováno občanskému soudnímu řádu z roku 1950³, má patrně vyjadřovat skutečnost, že tento zákon poprvé sjednotil české a slovenské (civilní procesní) právo (neboli odstranil právní dualismus). Avšak vedle toho by toto označení mohlo vyjadřovat i spojení (čili sjednocení) právní úpravy řízení nalézacího a vykonávacího do jednoho zákona; dnes už to může být (od roku 1951) dobře zažitou skutečností, ale je nutno poznamenat, že tomu předcházely dvě oddělené úpravy ve dvou zákonech, a pokud jde o budoucnost, určitým náznakem

³ Fr. Štajgr: Některé teoretické otázky civilního práva procesního, AUC Iuridica, Monographia X-1969, str. 46

a současně reminiscencí může být vydání exekučního řádu⁴ v roce 2001. Výrazně byla okleštěna pravomoc soudů, mnoho věcí z ní bylo vůbec vyloučeno. Pod maskou zlidovění soudnictví došlo k vulgarizaci soudnictví.

Po roce 1989 dochází k návratu k tradičním pojmům a formám nejen procesního práva. Jednotlivé novely se opět snaží (v rámci platného OSŘ z roku 1963) prosadit diferenciaci řízení (zvláště sporného a nesporného). Přejít na tržní hospodářství si vynutil již v roce 1991 vydání zákona o konkursu a vyrovnání, který nahradil úpravu tzv. likvidace majetku obsaženou v občanském soudním řádu mezi způsoby výkonu rozhodnutí; řízení konkursní a vyrovnací tak bylo osamostatněno do zvláštního právního předpisu. V roce 1994 pak byl vydán zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, který od roku 1995 nahradil zákon o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů; tím byla rozšířena oblast použitelnosti rozhodčího řízení i mimo spory s mezinárodním prvkem, do běžné podnikatelské praxe. Úpravu jednotlivých druhů civilního procesu tedy dnes najdeme ve třech zákonech: v občanském soudním řádu (řízení nalézací, vykonávací a zajišťovací), v zákoně o konkursu a vyrovnání a konečně v zákoně o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Zdali se v budoucnu vrátíme k oddělené úpravě i ohledně řízení nalézacího, vykonávacího a zajišťovacího (jako tomu bylo v zákonech z let 1895 a 1896), resp. dokonce i v rámci řízení nalézacího (rozdělení na řízení sporné a nesporné), to ukáže až čas (a rozhodne až zákonodárce). V této otázce se dosud nedospělo tak daleko jako v případě řízení konkursního, jak vysvětlím později.

⁴ zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů

1.4 Členění této práce

Za tímto úvodem následuje kapitola o obecném průběhu řízení, potom následuje 5 kapitol, z nichž každá je věnována jednomu druhu civilního procesu. Pořadí je stejné, jako ve výše uvedeném schematu kategorizace procesů a v OSŘ. Začínám řízením nalézacím – je to totiž základní druh civilního procesu. Následuje řízení vykonávací; v typických případech tomu tak bývá – nejdříve je třeba rozhodnout, vydat exekuční titul, a teprve pak je možné rozhodnutí vykonat. Mohlo by to být však i obráceně, podle názoru J. Fialy⁵ alespoň ve starém Římě úprava řízení exekučního předcházela úpravě řízení nalézacího. Na třetím místě je řízení zajišťovací, neboť je s předešlými upraveno ve stejném předpisu. Na čtvrté místo jsem zařadil řízení konkursní a vyrovnací, které lze sice použít pouze v případě úpadku a má tedy užší oblast použitelnosti než řízení rozhodčí, avšak rozhodují v něm soudy stejně jako v předchozích třech řízeních. Právě odlišnost v tomto bodě u řízení rozhodčího je důvodem jeho zařazení na poslední páté místo. V něm rozhodují rozhodci zvolení na základě dohody stran a soudy v něm mají pouze vedlejší, kontrolní a pomocnou úlohu.

⁵ J. Fiala: Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu, AUC Iuridica 1974, Monographia XXI, str. 13

2. Obecný průběh řízení

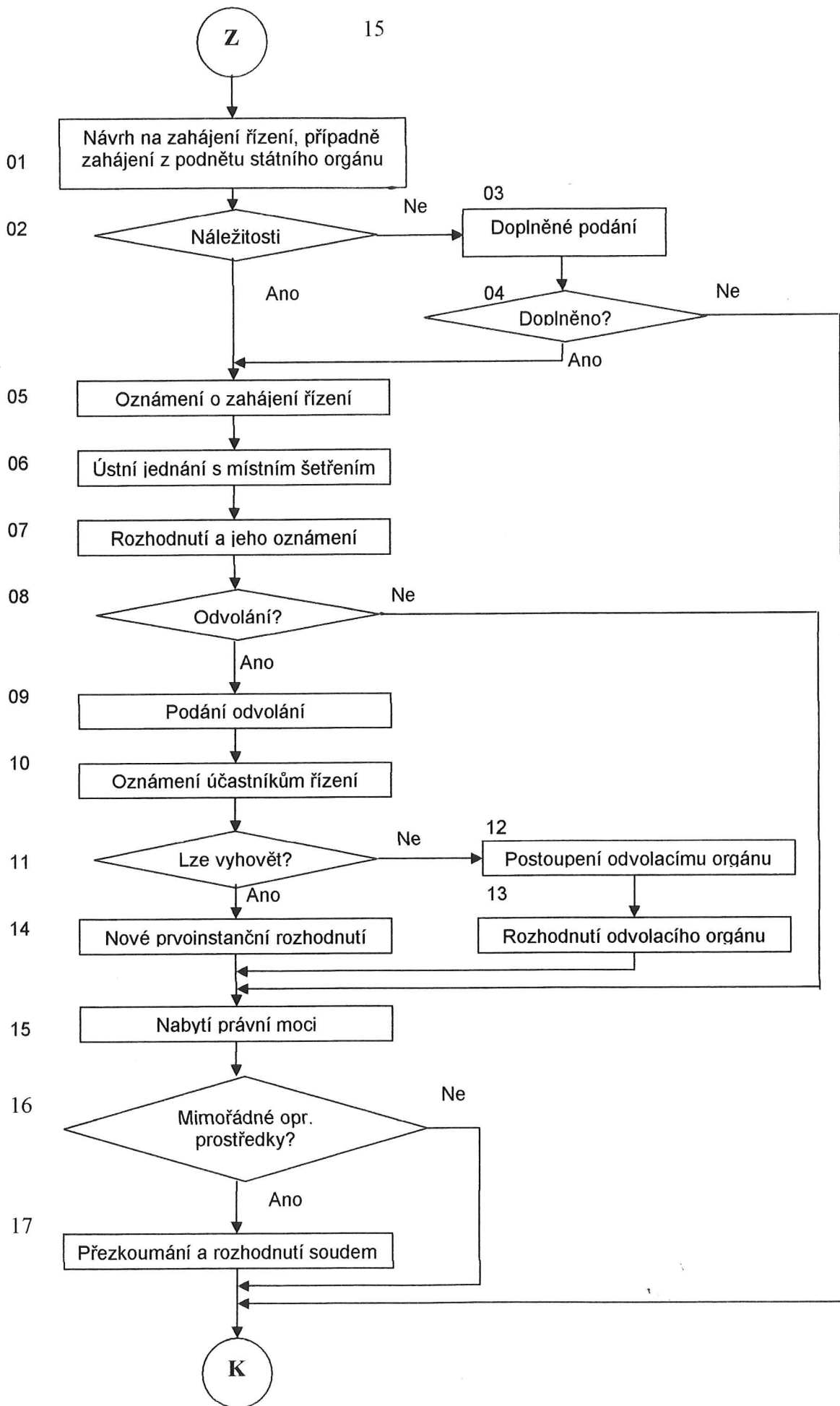
Jak bylo už výše uvedeno, existuje mnoho druhů řízení, avšak většina z nich probíhá podobně. Tento průběh lze přehledně popsat dále uvedeným vývojovým diagramem dle ČSN 369030 (který se mimo jiné používá při sestavování počítačových programů). Tento diagram se hodí nejen na civilní procesy, ale i na jiná řízení, např. správní. U některých řízení mohou být odchylky od tohoto diagramu, např. některé činnosti se u konkrétního řízení neprovádějí. Proto je nutno tento diagram považovat toliko za pomůcku, a nikoliv za závazný návod, jak postupovat v každém případě.

V diagramu jsou činnosti znázorněny obdélníky, rozhodovací bloky pak kosodélníky s výstupy „ano“ – „ne“. Obdélníky činností a rozhodovací bloky jsou propojeny čarami s šipkami, označujícími směr. Začátek a konec diagramu je označen písmeny Z a K v kroužku.

Tento diagram je zpracován podle publikace „Správní řízení ve výstavbě“⁶, kde je však diagram uzpůsobený správnímu řízení ve výstavbě. Zde jsem ho v detailech upravil, aby se hodil spíše na nalézací řízení sporné. V popisu řízení sporného v následující kapitole je pak použití diagramu podrobněji popsáno. Na řízení vykonávací a rozhodčí se tento diagram nehodí.

Tento diagram nevyčerpává plně všechny možnosti, které mohou nastat. Bylo by možné doplnit další postranní větve za bodem 09, kde by byl rozhodovací kosodélník „Náležitosti“ atd. podobně jako za bodem 02. Daly by se najít ještě další možnosti, jak diagram zkomplikovat, aby vystihl všechny možnosti, které mohou nastat. Rozhodl jsem se však ponechat diagram v tomto poměrně jednoduchém tvaru, aby se vešel na stránku a dále proto, že účelem této práce není detailně popsat všechna řízení, nýbrž podat přehled všech druhů civilního procesu a jejich utřídění.

⁶ L. Štukavec: Správní řízení ve výstavbě, publikace České komory autorizovaných inženýrů a techniků, Metodická řada 1998

3. Řízení nalézací

3.1 Řízení sporné

3.1.1 Stručný popis průběhu řízení sporného

Řízení sporné probíhá v zásadě podle výše uvedeného vývojového diagramu. Proto si použití tohoto vývojového diagramu ukážeme na příkladu sporného řízení.

(01) Sporné řízení se zásadně zahajuje na návrh, který se nazývá žaloba. Ta musí vedle obecných náležitostí obsahovat i náležitosti zvláštní. Řízení je pak zahájeno dnem, kdy soudu tato žaloba došla. Takto je řízení zahájeno i tehdy, má-li žaloba vady či nedostatky, protože k jejich zjištění soudem dochází již v rámci zahájeného řízení.

(02) Splňuje-li žaloba všechny náležitosti, řízení pokračuje v diagramu v přímé linii k oznámení o zahájení řízení (05). Tímto oznámením rozumíme doručení (v tomto případě žaloby) způsobem podrobně popsáním v zákoně. Nesplňuje-li všechny náležitosti, jdeme v diagramu po odbočující linii – soud si vyžádá od žalobce potřebná doplnění (03). Doplní-li žalobce náležitosti, pokračuje řízení k oznámení o zahájení řízení (05). Nedoplní-li potřebné náležitosti, soud řízení ukončí.

Jakmile bylo řízení zahájeno, soud v něm postupuje i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta, pokud možno při jediném jednání. Další bod v diagramu je ústní jednání (06). Soud nařídí ústní jednání, vyžaduje-li to povaha věci. Je-li toho třeba, může být ústních jednání i více. Naopak, jednání se vůbec nemusí konat za podmínek uvedených v § 115a. Soud také usiluje o to, aby byl spor mezi účastníky vyřešen smírně. Účastníci řízení mají povinnost tvrzení, povinnost důkazní a také musí dbát pokynů soudu. Jejich nečinnost soudu v zásadě nebrání pokračovat v řízení. Každopádně může soud věc projednat i rozhodnout i v nepřítomnosti řádně předvolaného účastníka.

(07) Dalším bodem v diagramu je rozhodnutí a jeho oznámení.

Rozhodnutím může být rozsudek nebo usnesení nebo platební rozkaz.

Proti většině rozhodnutí se lze odvolat (08). Doručením rozhodnutí počíná běžet 15denní lhůta k podání odvolání. Nedojde-li k odvolání, pokračujeme v diagramu v odbočující linii k nabytí právní moci (15). Naopak, bylo-li podáno odvolání, pokračujeme v diagramu v přímé linii (09) k oznámení (doručení) o odvolání účastníkům řízení (10). I zde ovšem soud přezkoumá, zda odvolání má všechny náležitosti. Nemá-li je, vyžádá si soud doplnění odvolání (v diagramu by měla být další odbočující větev podobně jako u podání žaloby – tuto odbočující větev jsem pro zkrácení vynechal).

Dále pokračujeme v diagramu k rozhodování soudu prvního stupně o tom, zda může odvolání vyhovět sám či nikoliv (11). Jedná se o tzv. autoremeduru. Ta je přípustná pouze v případech podle § 210a. Pokud se jedná o tento případ (což bývá výjimečné), pokračujeme v diagramu v přímé linii k novému prvoinstančnímu rozhodnutí (14).

V ostatních případech, tzn. když soud prvního stupně nemůže vyhovět odvolání, postoupí věc odvolacímu soudu (v diagramu jdeme po odbočující linii) (12). Odvolací soud zásadně odvolání projednává v jednání. V případech podle § 214 jednání není třeba nařizovat. Odvolací soud dále rozhodnutí prvoinstančního soudu buď potvrdí nebo zruší nebo změní (13).

Nebylo-li po vydání rozhodnutí podáno odvolání během 15denní lhůty, nabývá rozhodnutí po jejím uplynutí právní moci (15). Pokud nebude proti rozhodnutí podán některý mimořádný opravný prostředek, řízení tím končí.

I proti pravomocnému rozhodnutí připouští zákon ještě opravné prostředky (16). Jedná se, na rozdíl od odvolání, o tzv. mimořádné opravné prostředky. V úvahu připadá dovolání, obnova řízení či žaloba pro zmatečnost. Byl-li některý z těchto mimořádných opravných prostředků podán, rozhoduje o něm soud (17).

3.1.2 Podstatné vlastnosti řízení sporných

V dnešním OSŘ pojem „sporné řízení“ nenajdeme. Tento pojem je však užitečný a vystihuje podstatu těchto řízení, a to, že se jedná o spor dvou stran. Ve sporném řízení jsou účastníky řízení dvě strany: žalobce a žalovaný.

Žalobce musí být schopen podat soudu důkazy o svém obvinění. Pokud je podat nemůže, je skoro zbytečné obracet se na soud, protože žalovaný může žalobu popřít. Žalobce tíží břemeno důkazní, žalovaný podávat důkazy nemusí. Pokud žalobce svá tvrzení neprokáže a žalovaný jeho nárok neuzná, soud musí jeho žalobu zamítnout. Náklady řízení nese neúspěšný účastník.

Soud usiluje především o to, aby spor byl vyřešen smírně. Účelem sporných řízení je napravit porušení práva (mají tedy funkci reparační). Vydaná rozhodnutí mají většinou deklaratorní povahu. Sporné řízení je obecným způsobem řešení sporů, nelze tedy udělat výčet všech možných sporných řízení, jako to je možné a jak také v další kapitole učiním u řízení nesporných. To se odráží i ve způsobu stanovení civilní pravomoci soudu, která je pro tento případ stanovena pouze obecně (viz § 7 odst. 1). Sporná řízení se zahajují zásadně na návrh, kterým je zde žaloba (zásadně proto, protože z tohoto pravidla existuje jedna výjimka – zda tu manželství je či není). Pro sporná řízení byl u nás zaveden systém tzv. neúplné apelace, všechny rozhodné skutečnosti je tedy nutno uvést již v řízení před soudem 1. stupně a v řízení odvolacím tak lze činit pouze výjimečně. To ovšem není jediný případ koncentrace řízení (viz následující kapitolu). Zlepšit disciplínu laxních účastníků řízení se pokouší i další instituty; jedná se například o rozsudek pro zmeškání nebo tzv. kontumační rozsudek pro uznání⁷ v rámci přípravy jednání podle § 114b.

3.1.3 Prvky koncentrace řízení

Ještě stále, ani v současné době, nepanuje úplná spokojenost s rychlostí soudního rozhodování. Zlepšit situaci v této oblasti se pokusila zejména novela

⁷ J. Jirsa: Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie), LexisNexis 2005, str. 58 a násl.

občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. s účinností od 1. ledna 2001.

Koncentrací se rozumí soustředění určité procesní aktivity do určitého okamžiku, pod sankcí nepřihlížení k později uvedeným skutkovým tvrzením a důkazním návrhům. Účastníci jsou tak pod sankcí ztráty sporu nuceni ke včasné procesní aktivitě. Koncentraci rozlišujeme na koncentraci zákonnou (ta je stanovena přímo zákonem) a na koncentraci soudcovskou (ta závisí na rozhodnutí soudu).

Koncentrací zákonnou je zejména omezení možného oddalování konečného rozhodnutí ve věci cestou odvolání jako řádného opravného prostředku proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Zde zákon stanoví, že rozhodné skutečnosti a důkazy musí být zásadně uvedeny již v řízení před soudem prvního stupně. V řízení odvolacím mohou být uvedeny pouze, jde-li o některou z taxativně uvedených výjimek (§ 205a). Důsledkem je i poučovací povinnost soudu podle § 119a. Nebyl-li účastník podle tohoto ustanovení řádně poučen, neplatí pro něj potom zákaz novot v odvolacím řízení⁸.

Dalším případem je koncentrace podle § 118b. Je ještě přísnější, a proto připadá v úvahu pouze v taxativně vymezených věcech, zatímco výše zmíněný případ platí pro sporná řízení obecně. Rozhodné skutečnosti a důkazy je zde nutno vyličit nejpozději do skončení prvního jednání ve věci. Této rigidní povinnosti odpovídá určitá procesní úleva alespoň potud, že předvolání k tomuto jednání (obsahující poučení o tomto zvláštním režimu) musí být účastníkům doručeno zpravidla alespoň 30 dnů předem, aby měli více času na přípravu k jednání.

Příkladem koncentrace soudcovské je ustanovení § 118c. Aplikace tohoto ustanovení je v dispozici účastníka, který se cítí poškozován průtahy v řízení způsobenými jiným účastníkem. Na návrh tohoto poškozovaného účastníka může soud rozhodnout, že ve věci lze uvést rozhodné skutečnosti a označit relevantní důkazy nejpozději ve lhůtě, kterou určí. Soud zde tedy jednak v prvé

⁸ § 205a odst. 1 písm. e) OSŘ

řadě rozhoduje, vyhoví-li vůbec tomuto účastníkovu návrhu, a dále soud určuje i délku oné rozhodné lhůty (která ovšem nesmí být kratší než 15 dnů od doručení usnesení). Na závěr této stati je vhodné uvést, že zde uvedené příklady nemají absolutní platnost, aby platily bezvýjimečně (tak je tomu ostatně u velké části této práce). Vedle už uvedeného § 205a platí i ustanovení § 118b odst. 1 poslední věta a § 118c odst. 2, která stanoví další případy, ve kterých neplatí k nim příslušná koncentrační omezení.

3.2 Nalézací řízení nesporné

3.2.1 Charakteristika a členění

V dnešních zákonech pojem „nalézací řízení nesporné“ nebo „řízení nesporné“ nenajdeme. Nicméně pro třídění různých druhů nalézacích řízení je tento pojem užitečný a v právní vědě se nadále užívá. Jak už z názvu vyplývá, je společným rysem těchto řízení to, že se v nich nejedná o sporech (přích) mezi stranami. O většině z těchto řízení pojednává OSŘ v páté hlavě třetí části, paragrafy 175a až 200za. Uveďme přehled druhů těchto řízení spolu s příslušnými paragrafy OSŘ, které o nich pojednávají:

1. Řízení o dědictví	§ 175a - 175zd
2. Péče soudu o nezletilé	§ 176 - 180
3. Řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení	§ 180a a 180b
4. Řízení o osvojení	§ 181 - 185
5. Řízení o úschovách	§ 185a - 185h
6. Řízení o umoření listin	§ 185i - 185s
7. Řízení o způsobilosti k právním úkonům	§ 186 - 191
8. Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče (řízení detenční)	§ 191a - 191g
9. Řízení opatrovnické	§ 192 a 193
10. Řízení o povolení uzavřít manželství	§ 194
11. Řízení o prohlášení za mrtvého	§ 195 - 200

12. Řízení ve věcech obchodního rejstříku	§ 200a - 200de
13. Řízení o některých otázkách obchodních společností,
družstev a jiných právnických osob	§ 200e
14. Řízení ve věcech kapitálového trhu	§ 200f a 200g
15. Řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření v jiných
než obchodních prostorách ve věcech ochrany
hospodářské soutěže	§ 200h a 200i
16. Řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory
k seznámení se s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti,
na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta	§ 200j - 200m
17. Řízení o propuštění cizince ze zajištění	§ 200o - 200u
18. Řízení o potvrzení evropského exekučního titulu	§ 200ua
19. Řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců nebo voleb zástupců
pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	§ 200x
20. Řízení o soudním prodeji zástavy	§ 200y - 200za
21. Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí	§ 272 - 273a
22. Řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů	§ 73
23. Řízení o jmenování rozhodce nebo předsedajícího rozhodce	§ 9 ZRŘ

Většina těchto nesporných řízení s výjimkou posledních tří je zařazena v páté hlavě třetí části OSŘ. Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí je zařazen v OSŘ v části, věnované řízení vykonávacímu, ale z povahy věci se jedná o řízení nesporné.

Obdobně i řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů je v OSŘ zařazeno v druhé části, hlavě pojednávající o předběžných řízeních.

O posledním řízení v seznamu, tj. o řízení o jmenování rozhodce nebo předsedajícího rozhodce, pojednává samostatný zákon č. 216/1994 Sb.

Ta část OSŘ, ve které se většina výše uvedených nesporných řízení nachází, tj. pátá hlava třetí části, má nadpis ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ.

Jednotlivá řízení v ní obsažená pojednávají o různorodých tématech, je to tedy konglomerát nesourodých zvláštních řízení. Je poměrně obtížné najít společné znaky všech těchto řízení, kromě toho negativního vymezení, a sice, že se nejedná o řízení sporná. Podstatným znakem nesporných řízení je jejich konstitutivní povaha, tzn. že zakládají právní poměry pro budoucnost, na rozdíl

od řízení sporných, která mají většinou deklaratorní povahu, tzn. prohlašují právní poměry už existující.

Zajímavá je otázka stanovení civilní pravomoci pro nesporná řízení. Na nesporná řízení se podle Fr. Zoulíka⁹ vztahuje § 7 odst. 3 OSŘ; jiní autoři však tento názor nesdílejí¹⁰. Zde se kloním spíše k názoru prvnímu.

V poslední době byla do OSŘ vložena některá nová nesporná řízení, došlo tak alespoň zčásti k zacelení mezer, které vznikly od roku 2003 přemístěním některých řízení do tehdy nově vydaného soudního řádu správního. Jedná se konkrétně o řízení, která jsou ve výše uvedeném seznamu zařazena pod čísla 15, 16 a 18.

3.2.2 Jednotlivá nesporná řízení

Účelem této práce není podrobně popisovat jednotlivá nesporná řízení – k tomu máme po ruce originální zdroj, tj. zákon. Účelem je jen objasnit (např. laikovi) účel a použití jednotlivých řízení poněkud širěji, než jak to vyplývá z pouhých názvů, uvedených ve výčtu v předcházejícím odstavci. Většinou už tyto názvy jsou dostatečně výstižné a napovídají, o čem dané řízení pojednává.

3.2.2.1 Řízení o dědictví

Toto řízení bylo do konce roku 1992 upraveno v notářském řádu^{11, 12}.

Jestliže se soud dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého, zahájí řízení o dědictví. Účastníky řízení jsou ti, o nichž lze mít za to, že jsou dědici, a není-li takových osob, stát. Za určitých podmínek může být účastníkem řízení také věřitel a/nebo ten, kdo se postaral o pohřeb.

Hmotněprávní úpravu dědění obsahuje 7. část občanského zákoníku. OSŘ v mnoha paragrafech řeší případy, které mohou při dědění nastat. Jistě bude jiný

⁹ A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní, 3. vydání, Linde 2004, str. 386

¹⁰ J. Bureš, L. Drápal: Občanský soudní řád – Komentář, C.H.Beck 1994, str. 12

A. Winterová, J. Rubeš, M. Pokorný: Občanský soudní řád a předpisy souvisící, 6. vydání, Linde 1996, str. 21

¹¹ zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád)

¹² A. Mokry: Notářský řád a předpisy souvisící, Panorama 1989

postup, když děděný majetek je značný, jiný když je nepatrný. Majetek je třeba zjistit a ocenit. Zůstavitel mohl zanechat závěť, nebo žádnou závěť nezanechal. Jednoduchý bude jistě případ, když dědic je jen jeden; jindy může být dědiců mnoho a mohou mezi nimi vzniknout spory o rozdělení majetku. Majetek může být také zadlužen a je třeba uspokojit věřitele. Toto vše musí soud vzít v úvahu a zvážit.

Zásadně je výsledkem práce soudu **usnesení o dědictví**. V § 175q odst. 1 se praví: „Soud v usnesení o dědictví

- a) potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici, nebo
- b) potvrdí, že dědictví, které nenabyl žádný dědic, připadlo státu, nebo
- c) schválí dohodu o vypořádání dědictví nebo dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů, nebo
- d) potvrdí nabytí dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě.“

V § 175za až 175zd je popsána činnost notářů v řízení o dědictví. Notáři hrají v tomto řízení podstatnou úlohu. Jsou pověřováni úkony v řízení o dědictví. Notář připraví všechny potřebné podklady pro vydání usnesení soudu i návrhy na usnesení soudu a vyúčtuje svou odměnu a hotové výdaje.

3.2.2.2 Péče soudu o nezletilé

Toto řízení má úzký vztah k zákonu o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění. Příslušná rozhodnutí na základě uvedeného zákona přísluší soudu. Řízení může soud zahájit i bez návrhu (§ 81). V § 176 OSŘ je výčet záležitostí, o kterých soud rozhoduje v rámci péče o nezletilé rozsudkem (doslovně cituji):

„Ve věcech péče soudu o nezletilé se ve věci samé rozhoduje rozsudkem o výchově a výživě nezletilých dětí, o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s nimi, o navrácení dítěte, o přiznání, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti anebo o pozastavení jeho výkonu, o poručenství, o schválení důležitých úkonů nezletilého a o záležitostech, o nichž se rodiče nemohou

dohodnout. Krom toho se rozhoduje rozsudkem o prodloužení ústavní výchovy po dosažení zletilosti a o zrušení takového opatření.“

O ostatních věcech se rozhoduje usnesením. V následujících ustanoveních § 177 až 180 jsou pak uvedeny podrobnosti k tomuto tématu.

3.2.2.3 Řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení

Toto nesporné řízení tvoří dvojici s následujícím řízením o osvojení.

Rovněž tato ustanovení OSŘ mají svůj základ v zákonu o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění. Účelem tohoto řízení je vydat **pravomocný rozsudek**, kterým by bylo určeno, zda je či není třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení. Tuto problematiku řeší zákon o rodině, kde v § 68 odst. 1 je řečeno:

„Pokud jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte jeho rodiče, není třeba jejich souhlasu, jestliže

- a) po dobu nejméně šesti měsíců soustavně neprojevovali opravdový zájem o dítě, zejména tím, že dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost k dítěti a neprojevili snahu upravit si v mezích svých možností své rodinné a sociální poměry tak, aby se mohli osobně ujmout péče o dítě, nebo
- b) po dobu nejméně dvou měsíců po narození dítěte neprojevili o dítě žádný zájem, ačkoliv jim v projevení zájmu nebránila závažná překážka.“

A dále v odstavci 3: „O splnění podmínek uvedených v odstavci 1 rozhodujesoud.“

Projevem snahy po zrychlení soudního rozhodování není jen už zmíněná koncentrace řízení v případě řízení sporného. V tomto nesporném řízení se tato snaha promítla novelou č. 170/2005 Sb. do doplnění odstavce 4, který jasně deklaruje, že soud je v tomto řízení povinen rozhodnout přednostně a s největším urychlením.

3.2.2.4 Řízení o osvojení

Účelem tohoto řízení je vydat **pravomocný rozsudek**, jímž se vyslovuje osvojení. V rozsudku se uvede i příjmení, které bude osvojenec mít. Obdobně může být účelem tohoto řízení zrušení osvojení. V § 181 OSŘ jsou uvedeny podrobnosti o tom, kdo je účastníkem tohoto řízení.

3.2.2.5 Řízení o úschovách

V § 185a se praví:

- „(1) U soudu lze složit do úschovy peníze, cenné papíry a jiné movité věci hodící se k úschově za účelem splnění závazku.
- (2) Návrh na přijetí do úschovy musí obsahovat prohlášení toho, kdo peníze, cenné papíry a jiné věci do úschovy skládá (dále jen „složitel“), že závazek, jehož předmětem jsou hodnoty skládané do úschovy, nelze splnit, protože věřitel je nepřítomen nebo je v prodlení, nebo že věřitel má odůvodněné pochybnosti, kdo je věřitelem, nebo že složitel věřitele nezná.
- (3) Soud rozhoduje bez jednání **usnesením**.“

V dalších paragrafech je určeno, komu a za jakých podmínek má soud uschované věci vydat a jak s nimi nakládat.

3.2.2.6 Řízení o umoření listin

V § 185i se praví:

- „(1) Umořit lze ztracenou nebo zničenou listinu, kterou je třeba předložit k uplatnění práva.
- (2) V řízení před soudem nelze umořit takové listiny, které podle zákona je oprávněna právnická osoba, jež je vystavila.“ (To se týká např. vkladních knížek).

V odst. 3 se vymezuje, které listiny nelze umořovat. Jsou to například a zejména peníze.

V dalších paragrafech jsou podrobnosti, podmínky a postup umořování. Ten, kdo má zájem na umoření, může podat soudu návrh na umoření. Soud rozhoduje bez jednání **usnesením**.

Po uplynutí lhůt a při splnění všech podmínek a po podání dalšího návrhu prohlásí soud listinu za umořenou.

3.2.2.7 Řízení o způsobilosti k právním úkonům

Účelem tohoto řízení je vydat **pravomocný rozsudek** o způsobilosti k právním úkonům (zbavení, omezení nebo vrácení způsobilosti k právním úkonům).

Návrh na zahájení řízení může podat v podstatě kdokoliv, ale zejména to bývá zdravotnické zařízení nebo státní orgán. Řízení může být zahájeno i bez návrhu (§ 81), avšak o jeho zahájení musí soud vždy uvědomit státního zástupce, který pak do tohoto řízení může vstoupit. O zdravotním stavu vyšetřovaného vyslechně soud vždy znalce. Vydaný rozsudek lze později zrušit, ukáže-li se, že pro zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům nebyly podmínky.

3.2.2.8 Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče

Toto řízení může soud zahájit i bez návrhu. Řízení se zahajuje v případech, kdy je nemocný přijat do ústavu vykonávajícího zdravotnickou péči **bez svého písemného souhlasu**, nebo je-li osoba, přijatá do ústavu, omezena ve volném pohybu nebo styku s vnějším světem. Účelem tohoto řízení je vydat **usnesení**, ve kterém se rozhodne, zda k převzetí došlo ze zákonných důvodů. Potom řízení pokračuje tak dlouho, dokud držení nemocného v ústavu trvá. Ke zjištění zdravotního stavu nemocného soud ustanoví znalce. Do 3 měsíců od výroku o přípustnosti převzetí do ústavu soud vynese rozsudek, zda další držení v ústavu je přípustné a na jakou dobu. Bez souhlasu nemocného lze jej držet v ústavu jen v případech podle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu,

v platném znění. Těmito případy jsou např. výslovně stanovené nemoci, duševní nemoci, bacilonosičství či nemožnost vyžádat si souhlas.

3.2.2.9 Řízení opatrovnické

Toto řízení může soud zahájit i bez návrhu. Předseda senátu je povinen postarat se o to, aby byl ustanoven opatrovník osobám, které ho podle zákona musí mít (např. nezletilí, lidé zbavení způsobilosti k právním úkonům aj.). V **usnesení**, kterým soud ustanovuje opatrovníka, uvede i rozsah opatrovnických práv a povinností.

Opatrovnictví je upraveno v občanském zákoníku i v zákoně o rodině, poručenství pak v zákoně o rodině.

3.2.2.10 Řízení o povolení uzavřít manželství

Podle občanského zákoníku se zletilost nabývá dovršením 18 let nebo uzavřením manželství. Manželství mohou výjimečně uzavřít i nezletilí od 16 let, ti k tomu však potřebují povolení soudu. Uzavřením manželství pak nabývají zletilosti i před dovršením věku 18 let. Ten, kdo hodlá manželství uzavřít a jeho věk je nižší než 18 let, podá soudu návrh a soud o tom vynese **rozsudek**.

3.2.2.11 Řízení o prohlášení za mrtvého

Řízení se týká nezvěstných osob. Návrh na prohlášení za mrtvého může podat, kdo má na věci právní zájem. Řízení však může být zahájeno i bez návrhu.

Z § 196 cituji:

„(1) Soud vyhláškou nebo jiným vhodným způsobem vyzve nezvěstného, aby se do jednoho roku přihlásil, a každého, kdo o něm ví, aby o něm podal v téže lhůtě zprávu soudu nebo opatrovníku, popřípadě zástupci nezvěstného, uvedenému ve vyhlášce. Zároveň soud provede všechna potřebná šetření o nezvěstném.

(2) Ve vyhlášce uvede soud podstatné okolnosti případu a oznámí, že po uplynutí lhůty uvedené ve vyhlášce rozhodne o prohlášení za mrtvého, jestliže

se nezvěstný nepřihlásí nebo nedojde-li zpráva o tom, že je naživu. Lhůtu určí soud na jeden rok od uveřejnění vyhlášky. Ve vyhlášce je nutno uvést den, kdy lhůta končí.“

Pokud se v této lhůtě 1 roku nezjistí, že nezvěstný žije, vydá soud **rozsudek** o prohlášení za mrtvého. Uvede v něm den, který platí za den smrti nezvěstného. Zjistí-li se později, že některé údaje v rozsudku neodpovídají skutečnosti, rozsudek se zruší nebo opraví.

3.2.2.12 Řízení ve věcech obchodního rejstříku

Toto řízení má svůj hmotněprávní základ v obchodním zákoníku, a to v jeho první části, hlavě III, § 27 a následujících. Obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje o podnikatelích. V obchodním zákoníku jsou stanoveny podrobnosti o zápisu podnikatelů do obchodního rejstříku a údaje, které se o nich zapisují. Soudy, které vedou obchodní rejstřík, se nazývají „rejstříkové soudy“.

K tomuto řízení jsou podle § 9 odst. 3 písm. a) věcně příslušné krajské soudy. Místně příslušný je ten krajský soud, do jehož obvodu spadá obecný soud podnikatele. V § 200a až 200de OSŘ je pak upraveno řízení ve věcech obchodního rejstříku.

Řízení se zahajuje zásadně na návrh. Má-li však být dosažena shoda mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem, lze řízení zahájit i bez návrhu. V OSŘ je dále uvedeno, kdo je účastníkem řízení, kdy soud návrh odmítne a v jaké lhůtě musí rozhodnout. Soud návrh přezkoumá a vydá **usnesení**, kterým rozhodne o zápisu. Rozhodnutím buď provede zápis, nebo návrh zamítne. V některých případech může provést zápis i bez vydání rozhodnutí.

3.2.2.13 Řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob

Ke všem těmto řízením je příslušný krajský soud, u kterého je právnická osoba zapsána v obchodním rejstříku, v rejstříku obecně prospěšných společností nebo v nadačním rejstříku. Jedná se o řízení uvedená v § 9 odst. 3 písm. b), d), e), f) a g) (cituji):

- „b) ve statusových věcech obchodních společností, družstev a jiných právnických osob podle části první, druhé a čtvrté obchodního zákoníku,
- d) v řízení o zrušení obecně prospěšné společnosti a její likvidaci a o jmenování jejího likvidátora,
- e) v řízení o zrušení nadace nebo nadačního fondu a o jmenování nových členů správní rady nadace nebo nadačního fondu,
- f) v řízení o zrušení státního podniku a o jmenování a odvolání jeho likvidátora,
- g) ve sporech z právních vztahů mezi obchodními společnostmi (družstvy) a jejich zakladateli (společníky nebo členy), jakož i mezi společníky (členy nebo zakladateli) navzájem, jde-li o vztahy týkající se účasti na společnosti (členského vztahu v družstvu), o vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka (členská práva a povinnosti), a o vztahy související se zvýšením základního jmění (přistoupením společníka nebo člena), není-li dána příslušnost podle písmena b).“

Řízení je upraveno v § 200e. Rozhoduje se **usnesením**.

3.2.2.14 Řízení ve věcech kapitálového trhu

Hmotněprávní základ tohoto řízení je v zákoně č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, v platném znění. Ten dává České národní bance (dále jen ČNB) právo učinit předběžná opatření, kterými uloží vymezeným osobám nebo bankám neprovádět vymezené činnosti, týkající se kapitálového trhu. Řízení ve věcech kapitálového trhu je popsáno v § 200f a 200g. Cituji § 200f v plném znění:

- (1) Návrh ve věcech kapitálového trhu podle zvláštního zákona (rozumí se výše zmíněný zákon č. 15/1998 Sb.) může podat jen ČNB.

- (2) Účastníky řízení jsou ČNB jako žalobce a ti, koho ČNB v návrhu označí jako žalované.
- (3) K řízení je příslušný soud, v jehož obvodu je obecný soud žalobce.
- (4) Rozhoduje se **usnesením**. Jednání není třeba nařizovat.

Protože Česká národní banka má sídlo v Praze, budou podle odstavce 3 všechna tato řízení probíhat před Městským soudem v Praze.

3.2.2.15 Řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření v jiných než obchodních prostorách ve věcech ochrany hospodářské soutěže

Toto řízení má hmotněprávní základ v zákoně o ochraně hospodářské soutěže č. 143/2001 Sb., v platném znění. Orgánem, který hlídá, aby nedocházelo k narušování hospodářské soutěže např. kartelovými dohodami mezi podniky, které jinak jsou na trhu konkurenty, je Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (dále jen Úřad). Ze zákona č. 143/2001 Sb. § 21 odst. 5 cituji:

„V řízeních vedených Úřadem podle tohoto zákona jsou soutěžitelé povinni podrobit se šetření Úřadu. Pro účely těchto šetření je Úřad oprávněn vyžadovat od soutěžitelů, a pokud to zvláštní právní předpis nestanoví jinak, od orgánů veřejné správy podklady a informace potřebné pro svoji činnost a prověřovat jejich úplnost, pravdivost a správnost. K tomuto účelu jsou zaměstnanci Úřadu oprávněni vstupovat na pozemky, do všech objektů, místností a dopravních prostředků, které jsou užívány soutěžiteli při jejich podnikatelské činnosti (dále jen "obchodní prostory"), nahlížet do obchodních knih a jiných obchodních záznamů, pořizovat si z nich výpisy a na místě požadovat ústní vysvětlení. Je-li důvodné podezření, že se obchodní knihy nebo jiné obchodní záznamy nacházejí v jiných než obchodních prostorách, včetně bytů fyzických osob, které jsou statutárními orgány nebo jejich členy nebo zaměstnanci (dále jen "jiné než obchodní prostory"), může šetření s předchozím souhlasem soudu probíhat i v nich.“

Toto nesporné řízení je upraveno v § 200h a 200i. Má-li Úřad podezření, může u soudu podat návrh, aby soud vyslovil souhlas s šetřením v jiných než obchodních prostorách. O návrhu rozhodne soud **usnesením**. Podobně jako u řízení podle § 200f a 200g, i toto řízení probíhá před jedním jediným soudem v republice; zde je však oním jediným příslušným soudem Krajský soud v Brně [§ 9 odst. 3 písm. k), § 88 písm. p) OSŘ, § 1 odst. 2 zákona č. 273/1996 Sb.].

3.2.2.16 Řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta

Toto řízení má svůj hmotněprávní základ v § 21 zákona o advokacii č. 85/1996 Sb., v platném znění. Návrh na zahájení tohoto řízení může podat pouze nadřízený pracovník správce daně nebo ředitel celního orgánu v případě, že zástupce České advokátní komory odmítl udělit tento souhlas. Řízení je upraveno v § 200j až 200m.

3.2.2.17 Řízení o propuštění cizince ze zajištění

Toto řízení má hmotněprávní základ v zákoně o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb., v platném znění. Řízení je upraveno v § 200o až 200u. V § 200o odst. 1 se praví:

„Jestliže nebylo ukončeno zajištění cizince podle zvláštního právního předpisu (rozumí se výše zmíněný zákon č. 326/1999 Sb.), může se cizinec obrátit na soud s návrhem, aby nařídil jeho propuštění na svobodu z důvodu, že nejsou splněny podmínky pro trvání jeho zajištění stanovené zvláštním právním předpisem.“

V dalších odstavcích a paragrafech je pak podrobně popsáno řízení. Soud je povinen návrh projednat přednostně a s největším urychlením. Soud rozhoduje **usnesením**.

3.2.2.18 Řízení o potvrzení evropského exekučního titulu

Toto řízení se opírá o evropské nařízení¹³ a určitá nezbytně nutná ustanovení obsahuje i nově vložený § 200ua OSŘ. Toto řízení se zahajuje na návrh oprávněného. Účastníkem řízení je pouze oprávněný. Při splnění podmínek daných zmíněným nařízením soud usnesením tento evropský exekuční titul potvrdí. Proti tomuto usnesení již není přípustné odvolání.

3.2.2.19 Řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců nebo voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Toto řízení má hmotněprávní základ v zákoníku práce. Navrhovatel se může u soudu domáhat o vyslovení neplatnosti volby do funkcí uvedených v nadpisu. Soud rozhodne usnesením. O neplatnosti volby rozhodne, odporuje-li zákonné úpravě.

3.2.2.20 Řízení o soudním prodeji zástavy

Toto řízení má hmotněprávní základ v občanském zákoníku. V OSŘ je řízení upraveno v § 200y až 200za. Řízení se zahajuje na základě žaloby, kterou se zástavní věřitel domáhá nařízení soudního prodeje zástavy. Soud rozhoduje **usnesením.**

3.2.2.21 Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

V OSŘ je řízení upraveno v § 272 až 273a. Cílem je především zajistit nezletilým dětem řádnou péči a neohrožování zájmů nezletilého, zejména jeho tělesného i duševního zdraví. V § 272 odst. 2 se praví:

"Před nařízením výkonu rozhodnutí soud písemně nebo ústně do protokolu vyzve toho, kdo odmítá podrobit se soudnímu rozhodnutí nebo neplní soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo

¹³ nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21.4.2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

rozhodnutí o navrácení dítěte, aby se soudnímu rozhodnutí podrobil nebo aby soudem schválenou dohodu plnil. V této výzvě upozorní též na následky neplnění povinností stanovených v rozhodnutí nebo v dohodě."

Zůstane-li výzva bezvýsledná, soud nařídí výkon rozhodnutí, kterým tomu, kdo neplní své povinnosti k dítěti uloží pokutu nebo nařídí odnětí dítěte tomu, u koho dítě nemá být a předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí svěřeno.

3.2.2.22 Řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů

Řízení je upraveno v § 73 OSŘ. Narodí-li se dítě, u něhož otcovství není určeno zákonnou domněnkou svědčící manželce matky, ani souhlasným prohlášením rodičů před matrikou, vyslechne předseda senátu toho, koho matka označuje za otce, zda uznává, že je otcem. Dojde-li pak k souhlasnému prohlášení rodičů o otcovství, uvede se to v protokolu a oznámí orgánu, který vede matriku narození.

3.2.2.23 Řízení o jmenování rozhodce nebo předsedajícího rozhodce

Toto řízení je upraveno v § 9 zákona č. 216/1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Část § 9 cituji:

„Jestliže strana, která má jmenovat rozhodce, tak neučiní do 30 dnů od doručení výzvy druhé strany, nebo nemohou-li se jmenování rozhodci ve stejné lhůtě shodnout na osobě předsedajícího rozhodce, jmenuje rozhodce nebo předsedajícího rozhodce soud, pokud se strany nedohodly jinak.“

3.3 Rozdíly mezi sporným a nesporným řízením

V následující tabulce jsou přehledně uspořádány rozdíly mezi řízeními spornými a nespornými. Tabulka je zpracována podle knihy „Civilní právo procesní“¹⁴.

	SPORNÁ	NESPORNÁ
1	Funkce reparační - napravit porušení práva	Funkce preventivní - předejít možným budoucím sporům
2	Účel: Zásadně prohlašují právní poměry už existující (vydaná rozhodnutí mají deklaratorní povahu)	Účel: Zakládají právní poměry pro budoucnost (rozhodnutí mají konstitutivní povahu)
3	Spor dvou stran (žalobce x žalovaný)	Nejedná se o spor dvou stran. Účastníci nemohou být vymezeni jako žalobce a žalovaný. Platí druhá a třetí definice účastníků řízení.
4	Není možno udělat úplný výčet problémů, které tato řízení mohou řešit. Pro řešení některých sporů je možno najít oporu v existujících zákonech nebo precedencích, ale mohou se asi vyskytnout i případy, pro které nenajdeme období	Každý druh nesporného řízení má svůj hmotněprávní základ v jednom zákoně, a řeší tedy jeden speciální problém. Počet druhů nesporných řízení je omezený (v mém výčtu je jich 23)
5	Civilní pravomoc soudu je stanovena jen obecně, tzn. na všechny spory, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních a rodinných vztahů (§ 7 odst. 1)	Civilní pravomoc soudu je omezena jen na případy, které stanoví zákon (§ 7 odst. 3)
6	Zahazuje se na návrh (=žalobu) (s 1 výjimkou - zda tu manželství je či není)	V mnoha případech se zahazuje i bez návrhu (§ 81), ale téměř vždy lze zahájit i na návrh
7	Místně příslušný soud je určen v § 85 (je jím obecný soud žalovaného)	Místně příslušný soud určují jiná ustanovení, protože zde není žalovaného. Konkrétně jsou to § 88, 191a, 200.
8	-	Do některých už zahájených řízení, vymezených v § 35, může vstoupit státní zastupitelství
9	-	Účastníci řízení mají omezenou dispozici řízením a předmětem řízení. To vyplývá z toho, že obvykle zákon, ve kterém má dané řízení svůj hmotněprávní základ, předepisuje, jak má řízení probíhat a jak má soud rozhodnout
10	Soud nemá povinnost provést důkazy pro tvrzení některé sporné strany	Soud má povinnost provést důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu v případech, které jsou vymezeny v § 120 odst. 2, a může je provést v ostatních případech
11	Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem 1. stupně, mohou být důvodem pro odvolání k odvolacímu soudu <u>jen</u> v případech podle § 205a	V případech podle § 120 odst. 2 neplatí omezení podle § 205a odst. 1

¹⁴ A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní, 3. vydání, Linde 2004

12	Podle § 119a je předseda senátu povinen před skončením jednání poučit přítomné účastníky, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést dříve, než vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti jsou odvolacím důvodem jen v případech podle § 205a	Účastník řízení nemusí uvést rozhodné skutečnosti jen do rozhodnutí v I. stolici. Poučení podle § 119a proto nepřichází v úvahu.
13	-	Náklady nesporného řízení jsou nižší (osvobození od soudních poplatků, menší rozsah dokazování, k zastupování advokátem dochází jen výjimečně)
14	Vykonatelnost rozsudku je po uplynutí lhůty k plnění. Není-li v rozsudku uložena povinnost k plnění, je vykonatelný, jakmile nabyl právní moci.	Mnohá rozhodnutí, jimiž nesporné řízení končí, mají formu usnesení, a lze-li použít § 171 odst. 2, je usnesení vykonatelné, jakmile bylo doručeno
15	-	V některých případech není třeba nařizovat jednání (§175j, 185a, 185j, 189, 200r, 200x)
16	Zákonná a soudcovská koncentrace dle § 205a, 118b a 118c: Ve vymezených případech se nepřihlíží k později uvedeným důkazům a skutečnostem.	U nesporných řízení je zákonná i soudcovská koncentrace vyloučena.
17	V rámci přípravy jednání předseda senátu vyzve žalovaného, popř. jiné účastníky, aby se ve věci písemně vyjádřili (§ 114a odst. 2)	Není třeba, aby účastníci jednání byli vyzváni k písemnému sdělení svých stanovisek, vyloučeno to však není.
18	V rámci přípravy jednání předseda senátu může vyzvat žalovaného, pod sankcí uznání žalovaného nároku, aby se ve věci písemně vyjádřil (§ 114b)	Písemné vyjádření pod sankcí uznání nároku nelze uložit.
19	Soud řízení přeruší, jestliže to účastníci shodně navrhnou nebo se bez předchozí omluvy nedostaví k jednání (§ 110)	Řízení nelze přerušit z důvodů podle § 110.
20	-	V nesporném řízení nepřichází v úvahu vydání rozsudku pro uznání, rozsudku pro zmeškání a platebního rozkazu.
21	OSŘ pojednává o sporných řízeních převážně v části 3, hlavě 1.	OSŘ pojednává o nesporných řízeních převážně v části 3, hlavě 5. Existují však výjimky, které jsou v OSŘ jinde, nebo dokonce mimo OSŘ.

Naopak lze najít značnou podobnost mezi řízeními nespornými a řízeními správními. Tato podobnost spočívá v tom, že oba tyto typy řízení mají hmotněprávní základ v některém speciálním zákoně, který upravuje určitou speciální lidskou činnost. Tento speciální zákon obvykle přesně určuje, jak musí státní orgán rozhodnout a jaký má být postup řízení. Rozdíl je především v tom, že u nesporných řízení je rozhodčím státním orgánem soud, kdežto u správních řízení je rozhodčím orgánem jiný, k tomu určený správní orgán. Můžeme tedy v řízeních nesporných vidět jakési relikty (zbytky) z toho, co zbylo z množství různých agend, které by mohly patřit do kompetence univerzálního rozhodovacího orgánu, kterým je soud. Postupně se pro speciální agendu

zřizovaly speciální úřady (správní orgány), kterým byla přidělena rozhodovací pravomoc. Tímto způsobem převzaly tyto správní orgány větší část řízení, která by jinak mohla patřit do kategorie nesporných řízení. Tak nakonec soudu zbyla především řízení z oboru rodinných vztahů, jako např. řízení o osvojení, a pak taková řízení, pro která by asi nemělo smysl zřizovat zvláštní správní orgán. Příkladem takových řízení mohou být ta, která přibyla k nesporným řízením v poslední době, např. řízení ve věcech kapitálového trhu nebo zatím poslední přírůstek do rodiny nesporných řízení, a to řízení o potvrzení evropského exekučního titulu.

Lze také najít určitou podobnost mezi řízeními spornými a řízeními trestními. Tato podobnost spočívá především v tom, že jsou tu proti sobě dvě strany – strana žalující a strana žalovaná. Rozdíl je v tom, že v trestním řízení je stranou žalující státní zástupce a nikoliv poškozený. Poškozený totiž může být někdy poškozen natolik, že už není mezi živými a/nebo mu už žádné soudní řízení stejně nepomůže. Trestní řízení je upraveno trestním řádem (zákon č. 141/1961 Sb., v platném znění). Další rozdíl je v tom, že v řízení sporném podle OSŘ nelze udělat úplný výčet všech problémů, které tato řízení mohou řešit, kdežto v trestním řízení existuje určitý konečný počet trestných činů, které se mohou v trestním řízení řešit. Co je trestný čin a jaký trest se má za něj uložit určuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., v platném znění.

4. Řízení vykonávací

4.1 Obecně

Řízení vykonávací je nezbytným doplňkem řízení nalézacího. Nelze ve všech případech předpokládat, že povinný dobrovolně splní, co mu bylo uloženo vykonatelným rozhodnutím, které je výsledkem nalézacího řízení. Právě ošetření této eventuality je smyslem exekučního řízení, které za účelem donucení ke splnění vykonatelného rozhodnutí užívá prostředků státního donucení i proti vůli toho, kdo má povinnost k plnění.

Avšak vykonávací řízení má širší oblast použití. Následovat po řízení nalézacím může (nesplní-li povinný dobrovolně, co mu bylo uloženo vykonatelným rozhodnutím, které je výsledkem nalézacího řízení a domáhá-li se toho oprávněný), ale nemusí (např. když povinný splnil, co mu bylo uloženo, nebo když oprávněný se splnění nedomáhá). Vykonávat exekučním řízením lze i jiné exekuční tituly než jen soudní rozhodnutí, mohou to tedy být např. i rozhodčí nálezy pocházející z řízení rozhodčího. To odůvodňuje existenci tohoto řízení jako samostatného druhu civilního procesu.

Úpravu vykonávacího řízení nalezneme v 6. části platného občanského soudního řádu (§ 251 až 351a). Druhou formou vykonávacího řízení je pak řízení upravené v exekučním řádu č. 120/2001 Sb.

4.2 Exekuční titul

Exekuční titul lze definovat jako právo, kterého se domáhá oprávněný na povinném a které bylo už dříve jasně deklarováno buď soudem nebo jiným autorizovaným orgánem.

Exekučním titulem pro vykonávací řízení mohou být zejména:

- a) některá vykonatelná rozhodnutí civilních soudů,
- b) vykonatelná rozhodnutí soudů a jiných orgánů činných v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek,

- c) vykonatelná rozhodnutí soudů ve správním soudnictví,
- d) notářské a exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti sepsané podle notářského či exekučního řádu,
- e) vykonatelná rozhodnutí orgánů veřejné správy,
- f) vykonatelná rozhodnutí a výkazy nedoplatků ve věcech nemocenského pojištění a sociálního zabezpečení,
- g) rozhodnutí orgánů Evropských společenství, nebo
- h) jiná vykonatelná rozhodnutí, schválené smíry a listiny, jejichž výkon připouští zákon.

4.3 Průběh vykonávacího řízení

Vykonávací řízení se zahajuje pouze na návrh. A to platí výlučně, neboť řízení o výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí podle § 272 až 273a je svou povahou řízení nesporné, čili netvoří výjimku v rámci řízení vykonávacího. Navrhovatel (oprávněný) má s tímto řízením široké dispozice – na jeho návrh řízení začíná, na jeho návrh může být řízení kdykoli ukončeno a většinou i určuje, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí proveden. Pokud tuto možnost má, může si vybírat ze způsobů jako např. srážky ze mzdy, přikázání pohledávky, prodej movitých věcí nebo nemovitostí, zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech resp. prodej podniku – rozbor těchto jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí včetně způsobů uspokojení práv na nepeněžitá plnění a dalších je pak obsahem zvláštní části exekučního práva.

Vykonávací řízení probíhá v tomto sledu:

- Navrhovatel podá návrh na výkon rozhodnutí,
- Soud návrh přezkoumá. Uzná-li to za vhodné, může soud předvolat a vyslyšet povinného, ale zpravidla se slyšení povinného nekoná (OSŘ, § 251 - 260h),
- Soud vydá nařízení výkonu rozhodnutí (pokud to uzná za správné) (OSŘ, § 261 - 264),
- Soud se postará o provedení výkonu rozhodnutí (OSŘ, § 265 - 275).

4.4 Zvláštní část

4.4.1 Uspokojení práv na peněžité plnění

Má-li oprávněný vůči povinnému peněžitou pohledávku, může si zvolit, jakým způsobem má být tato pohledávka na povinném vymožena (§ 261 OSŘ).

V § 258 OSŘ je výčet způsobů výkonu rozhodnutí, ukládajícího zaplacení peněžité částky. Tento výčet uvádím zároveň s označením čísla hlavy šesté části OSŘ a s paragrafy, které o daném způsobu pojednávají:

- srážky ze mzdy	Hlava 2, § 276 – 302
- příkázání pohledávky	Hlava 3, § 303 – 320a
- příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu	Hlava 4, § 320b – 320h
- prodej movitých věcí a nemovitostí	Hlava 5, § 321 – 338a
- prodej podniku	Hlava 7, § 338f – 338zr
- zřízení soudcovského zástavního práva
k nemovitostem	Hlava 6, § 338b – 338e.

V uvedených hlavách šesté části OSŘ jsou uvedeny podrobnosti o tom, jak má soud postupovat při výkonu rozhodnutí v jednotlivých případech, na které zákonodárce pamatoval.

4.4.2 Uspokojení práv na nepeněžitá plnění

V § 258 odst. 2 OSŘ se praví:

"Výkon rozhodnutí ukládajícího jinou povinnost než zaplacení peněžité částky se řídí povahou uložené povinnosti. Lze je provést

- vyklizením,
- odebráním věci,
- rozdělením společné věci,
- provedením prací a výkonů."

V 8. hlavě 6. části OSŘ, v § 339 - 351a, jsou pak uvedeny podrobnosti o tom, jak má soud postupovat při výkonu rozhodnutí v jednotlivých případech.

5. Řízení zajišťovací

5.1 Obecně

Zajišťovací řízení netvoří ucelený proces jako např. řízení nalézací. Označuje se tak souhrn institutů, které nelze zařadit do žádného z ostatních procesních druhů. Takto do zajišťovacího řízení řadíme předběžná opatření, prétorický smír a zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech.

5.2 Předběžná opatření

Předběžná opatření jsou upravena ve druhé hlavě druhé části OSŘ, § 74 až 77a. Předběžné opatření lze nařídit ze dvou důvodů. Buďto, je-li třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by byl ohrožen výkon soudního rozhodnutí. Pojem „předběžné opatření“ může mít v konkrétním případě dosti různý obsah (§ 76). Předběžným opatřením lze účastníkovi nařídit, aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel, aby do úschovy soudu složil peněžitou částku nebo nějakou věc atd. Lze ho nařídit nejen před zahájením řízení ve věci samé (jak to odpovídá zařazení tohoto institutu do druhé části OSŘ), ale za podmínek § 102 i v průběhu řízení.

Speciálním případem je předběžné opatření podle § 76a; jím lze zajistit, aby vážně ohrožené nezletilé dítě bylo předáno do péče důvěryhodné osoby, aby nebyl ohrožen jeho život nebo příznivý vývoj. Úprava předběžných opatření doznala velkých změn novelou č. 59/2005 Sb. Významná je povinnost skládat jistotu ve výši 50 000 Kč, resp. 100 000 Kč v obchodních věcech. Tato povinnost platí zásadně, výjimky jsou stanoveny v § 75b odst. 3.

5.3 Prétorický smír

Prétorický smír je upraven v § 67 až 69. Prétorický smír je nutno odlišit od smíru uzavřeného během řízení. Prétorickým smírem je právě jen smír uzavřený před zahájením řízení. Avšak i pro něj platí ustanovení § 99, které také doznalo změn novelou č. 59/2005 Sb., která v tomto případě zejména rozšířila poučovací

povinnost soudu. Smírčí řízení nelze užít libovolně ve všech případech. V první řadě se musí jednat o civilní věci podle § 7. Potom tuto možnost zákon vylučuje i v některých dalších případech.

Při praktické aplikaci tohoto institutu nejprve osoba navrhne soudu, aby provedl pokus o smír. Na tomto základě se pak mohou eventuální strany sporu usmířit a uzavřít prétorský smír. Ve své smluvní volnosti jsou zde však omezeny tím, že uzavřený smír následně podléhá schválení soudu, který jej neschválí, je-li v rozporu s právními předpisy. Schválí-li jej, nabývá tento soudně schválený smír účinky pravomocného rozsudku.

5.4 Zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech

Úprava tohoto institutu je v OSŘ zařazena do 6. části mezi způsoby výkonu rozhodnutí, 6. hlava, § 338b až 338e. Tato okolnost vyvolává úvahy o povaze tohoto institutu¹⁵. Tímto způsobem se oprávněný nedomůže zaplacení své pohledávky, avšak alespoň mu bude zřízeno zástavní právo k dlužníkově nemovitosti jako zajištění jeho pohledávky. Proto o tomto institutu pojednávám na tomto místě, v rámci řízení zajišťovacího.

Při návrhu na zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitosti musí oprávněný přesně označit nemovitost, k níž chce zřídit zástavní právo, a musí doložit, že tato nemovitost patří povinnému. Údaje o nemovitostech se u nás registrují v katastru nemovitostí, a tak se do něj zaznamenává i vznik soudcovského zástavního práva k nim.

¹⁵ Fiala, J.: Soudcovské zástavní právo – způsob zajištění, nebo způsob exekuce?, in Pocta J. Švestkovi k 75. narozeninám, ASPI 2005

6. Řízení konkursní a vyrovnací

6.1 Podnikání a příčiny úpadku

Cílem činnosti a snažení každého podniku je dosáhnout zisku. Podnik toho dosahuje tak, že prodává své produkty, ať už se jedná o zboží nebo služby. Finanční prostředky takto získané nazýváme tržby. Na pořízení svých produktů musí vynaložit určité finanční prostředky, a to dříve, než je prodá a jejich prodejem získá nové finanční prostředky. Tyto finanční prostředky nazýváme výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů z výdělečné činnosti (dále jen „výdaje“). Hlavní skupiny výdajů jsou např.:

- nákup materiálu pro výrobu,
- mzdy zaměstnanců,
- výrobní nástroje,
- odpisy z nemovitostí a strojního zařízení.

Rozdíl mezi příjmy a výdaji ovšem ještě není zisk. Z tohoto rozdílu musí podnik zaplatit daně, pojištění a další výdaje. Daní je více druhů, hlavními jsou daň z přidané hodnoty a daň z příjmů. Rovněž pojištění je více druhů, mezi ty hlavní a povinné patří pojištění na sociální zabezpečení zaměstnanců, na zdravotní pojištění a na odpovědnost za škody způsobené provozem motorových vozidel. Problematika daní a pojištění je značně složitá a není předmětem této práce.

Teprve to, co zbyde z příjmů po odečtení výdajů, daní a pojištění je zisk. U dobře prosperujícího podniku dosahuje zisk kladných hodnot a obvykle činí jedno až několik jednotek procent ročního obrátu podniku.

Uvedený popis je jen velice zjednodušeně podaný princip hospodaření podniku. Podnik musí vést průběžně účetnictví, které se dnes neobejde bez počítačového zpracování dat. I malé podniky potřebují na vedení účetnictví odbornou sílu, větší podniky na to mají celé specializované oddělení, které se zabývá fakturací, evidencí prodeje, evidencí skladových zásob atd., vyhodnocováním peněžních toků a celkovou bilancí podniku. To umožňuje

managementu velice brzy odhalit, zda podnik hospodaří zdravě či nikoli, a vyvozovat z toho důsledky. Podnik hospodaří kontinuálně, tzn. každodenně přicházejí tržby od zákazníků a vydávají se platební příkazy bance k proplacení závazků obchodním partnerům. Dlužno dodat, že platby se provádějí bezhotovostně přes bankovní účet. Platby v hotovosti jsou u většiny firem jen v nepatrném rozsahu (s výjimkou maloobchodních prodejen pro obyvatelstvo).

Podnikání je velice riziková činnost. Management se musí neustále snažit o to, aby finanční bilance podniku byla aktivní, tj. aby příjmy převyšovaly výdaje a aby bylo na zaplacení daní a odvodů. Za to nese management plnou odpovědnost. Za tím účelem musí neustále vyhledávat zákazníky, propagovat své výrobky nebo služby. Musí nabízet zákazníkům své produkty za takovou cenu, aby z výtěžku prodeje pokryl výdaje a ještě zbyl nějaký zisk, ale na druhé straně zase ne příliš draze, aby uspěl na trhu v konkurenčním boji s producenty obdobného zboží. Management musí stále sledovat konkurenci. Musí se snažit předčit konkurenci jak vysokou kvalitou, tak i nízkou cenou svých produktů. Musí vyhledávat dodavatele, kteří jsou schopni a ochotni dodávat materiál v nejlepší kvalitě a za nejnižší cenu. Od zaměstnanců musí žádat plné nasazení za co nejnižší mzdu. Vyhovět všem těmto protichůdným požadavkům samozřejmě není snadná záležitost a je proto plně na místě výše uvedená teze, že podnikání je vysoce riziková činnost.

Není proto řídkým jevem, že některé podniky v podnikání neuspějí. Nemusí to být ani vinou nedbalosti nebo neschopnosti managementu. Příčin může být mnoho. Uveďme alespoň některé z nich:

- celková recese hospodářství. Zákazníci šetří, tím se sníží odbyt produktů.

Přítom náklady zůstávají (např. mzdy zaměstnancům, které nelze okamžitě propustit, náklady na provoz budov atd.),

- neplacení nebo opožděné placení odběratelů za dodané produkty,

- zaostávání v konkurenčním boji. Např. konkurenční firmy vyrábějí zboží buď kvalitnější, nebo levnější, nebo lépe odpovídající momentálnímu módnímu

trendu, nebo dovedou své zboží lépe propagovat. Příkladem může být dnešní zaplavení trhu levným zbožím z Číny a z Dálného východu, které dnes vážně ohrožuje prosperitu oděvního průmyslu v Evropě.

- nástup nových technologií, které nahrazují tradiční výrobky, o které pak není na trhu zájem. Např. nástup mobilních telefonů vede ke snížení zájmu o telefon s pevnou linkou,
- zdražení surovin, energií, pracovní síly apod.,
- nejistota politické situace, politické vlivy (např. veřejné mínění může mít vliv na útlum jaderné energetiky, jako se to stalo v Rakousku),
- podvodné machinace, vytunelování apod.,
- přírodní katastrofy (např. záplavy).

V neposlední řadě stojí ještě neschopnost a nedbalost managementu. Tato příčina obvykle není u akciových a jiných společností, kde je management pečlivě vybírán pomocí konkursů, ale může se vyskytnout např. u rodinných firem při střídání generací.

Management musí včas na nepříznivou situaci zareagovat a přizpůsobit se tomu. Např. upustí od výroby produktů, které nejdou na odbyt a zavede výrobu jinou. Případně zcela uzavře neefektivní závody apod. Ne vždy však na to má dostatek sil, tj. finančních prostředků. Změna výroby obvykle vyžaduje nějaký kapitál. Pokud podnik potřebný kapitál nemá, může požádat o úvěr banku. Banka zváží, zda úvěr má naději na to, aby ho podnik splatil. Jestliže se domnívá (někdy třeba i neprávem), že takový úvěr by byl pro ni příliš rizikový, úvěr neposkytne. Management může hledat jinou banku, která by úvěr poskytla. Nenajde-li se žádná taková banka, nezbyvá podniku, než vyhlásit úpadek. Nepomůže zde ani úplné zastavení výroby a uzavření závodu. I v tom případě je obvykle nutné vyplatit zaměstnancům mzdy před propuštěním, zaplatit daně, zaplatit dříve objednaný a dodaný materiál, udržovat budovy (tj. např. platit za elektřinu, resp. vytápění apod.) atd.

Pokud příjmy nedosáhnou výše výdajů (včetně daní, pojištění atd.), říkáme, že podnik vykázal ztrátu. Jinými slovy, zisk byl záporný. To se vykazuje v účetnictví obvykle v roční finanční uzávěrce. Pro silný a perspektivní podnik je to sice vždy nepříjemné, ale nemusí to znamenat žádnou katastrofu. Takový podnik může mít třeba nějakou finanční rezervu uloženou v bance v nějakém rezervním fondu, a tu musí použít k pokrytí ztráty. Nemá-li takovou rezervu, banka mu ráda poskytne úvěr na patřičný úrok, protože banka dobře zná finanční situaci a perspektivnost podniku.

Silný a perspektivní podnik obvykle najde způsob, jak z přechodných nesnází vybřednout. V dalším roce už obvykle jeho finanční uzávěrka vykáže zisk, vyrovnanou bilanci nebo alespoň ztrátu nižší než v předchozím roce, která signalizuje obrat k lepšímu. Horší je, když se ztráta opakuje po několik let. Ani to však ještě nemusí znamenat katastrofu a úpadek. Silný podnik, např. nadnárodní koncern, který má své pobočky v různých zemích, může řešit tuto situaci např. prodejem svých závodů v jedné zemi, a ze získaných prostředků posílit své závody jinde. Známý je z nedávné doby případ koncernu ABB, který prodal celou svou divizi na americkém kontinentě a plně se soustředil na podnikání v Evropě. Silné nadnárodní koncerny také většinou nepodnikají jen v jednom oboru. Např. General Electric úspěšně podniká nejen v elektrotechnice (jak odpovídá jeho názvu), ale také v bankovníctví (v České republice zejména v bankovníctví) a v dalších oborech. Případné výkyvy k horšímu v jednom odvětví může vyrovnat stabilními výsledky v jiných odvětvích. A pokud by snad byly výsledky v některém odvětví trvale nepříznivé, koncern se tohoto odvětví zbaví.

Z výše uvedeného vyplývá, že pro velmi silné podniky není nebezpečí úpadku až tak veliké. Přesto není výjimkou, a zvláště v posledních dvaceti letech je to nový impuls k vývoji úpadkového práva, že zbankrotovat mohou i velké podniky či korporace. Stává se tak, že se to stane náhle, neočekávaně a je to překvapením pro celou veřejnost. U velkých a důležitých podniků může mít

jejich zhroucení značně nepříznivý dopad na hospodářství v dané oblasti. Jedná se např. o propuštění velkého množství zaměstnanců a enormní nárůst nezaměstnanosti. Na velký závod bývají napojeni jeho subdodavatelé a celá infrastruktura v dané oblasti. Zavřením závodu ztratí práci nejen jeho zaměstnanci, ale i subdodavatelé a jejich zaměstnanci ztratí práci i služby pro tyto lidi (např. autobusová doprava, prodejny apod.) a zhroutí se celá infrastruktura oblasti. Proto zde často zapůsobí politické vlivy a podnik se podrží aspoň na nějaký čas a pokud možno se mu pomůže, aby se dostal z nesnází. Zde může zapůsobit i solidarita dodavatelů takového ztrátového podniku, kteří si uvědomí, že krachem tohoto podniku by i oni ztratili odbyt pro své produkty. Jsou proto ochotni snášet např. opožděné platby a nenaléhají na prohlášení konkursu či vyrovnání. Známy je zde případ např. brněnského Zetoru nebo hutí na Ostravsku.

U některých důležitých podniků by jejich úpadek mohl způsobit nedozírné škody v celém státě. Příkladem budiž např. zásobování elektřinou nebo provoz telekomunikací. Dnes u nás naštěstí úpadek těchto podniků z hospodářských příčin nehrozí, avšak stát nemůže dopustit, aby se něco takového stalo ať už z důvodů hospodářských nebo ze zlovolných úmyslů majitelů těchto podniků. Proto si stát ponechává kontrolní balík akcií těchto podniků, aby mohl tyto podniky kontrolovat.

U podniků menší důležitosti však většinou výše uvedené způsoby vybřednutí z finančních potíží nejsou. Podnik, který hospodaří se ztrátou, se dostane do platební neschopnosti (je nesolventní), tzn. nemá dostatek finančních prostředků na zaplacení všeho potřebného, co nutně potřebuje pro pokračování výroby: na materiál, na mzdy, na elektřinu, teplo, nájem atd. Chce-li pokračovat ve výrobě, aby měl co prodávat a získal nějaké tržby, musí objednat materiál, dále udržovat zaměstnance v pracovním poměru atd. Nemá-li na zaplacení, neproplatí dodavateli materiálu jeho fakturu včas, tj. ve lhůtě splatnosti, ale až teprve tehdy, až obdrží nějaké tržby. Podobně nezaplatí ani zaměstnancům

v řádném termínu výplaty. Kde to jen jde, platí opožděně a tím se vlastně stává dlužníkem svých dodavatelů a zaměstnanců, jinými slovy činí z nich své nedobrovolné věřitele. Jeho platby se často opoždují čím dál tím více. Konečně dojde nedobrovolným věřitelům trpělivost a ti vyhlásí konkurs, pokud tak neučiní sám majitel krachujícího podniku.

Tím, že podnik v platební neschopnosti neplatí svým nedobrovolným věřitelům, přenáší svou platební neschopnost také na ně. Mluvíme zde potom o „druhotné platební neschopnosti“. Ta se řetězově přenáší na další subdodavatele dodavatelů atd. Dodavatelé, kterým podnik dluží za dřívější dodávky, obvykle nejsou ochotni přijímat další objednávky. Podnik je pak nucen hledat jiné dodavatele, kterým ovšem také neplatí. Potenciální dodavatelé se brzy dovědí o insolventnosti podniku. Nikdo pak nepřijímá jeho objednávky. Zaměstnanci dávají výpověď, pokud najdou zaměstnání jinde. Podnikatel nemůže pokračovat ve výrobě a chtě nechtě ji musí ukončit a jít do konkursu. Tomuto nepříjemnému stavu se poněkud lidově říká také krach nebo bankrot.

Krach je slovo pocházející z němčiny, které zvukomalebně popisuje zvuk provázející zřícení nějaké konstrukce, asi jako české „řach“. Zde se nám obrazně zhroutil podnik, třebaže jeho fyzické objekty dosud pevně stojí na svých základech.

Slovo bankrot pochází z italštiny z doby, kdy bankéři sedávali na ulici v podloubí u své lavice (italsky banca). Když takový bankéř zkrachoval, přestal zde sedávat a lidé pak říkali obrazně, že se mu lavice rozbila. Slovo bankrot je zkomolenina z „banca rotta“, což doslova znamená „rozbitá lavice“.

Je tedy v zájmu každého podnikatele, aby si prověřil solventnost objednavatele svých produktů, a to dříve, než podepíše hospodářskou smlouvu. Nebo aspoň dříve, než odešle své produkty objednateli, v tom případě už zde ovšem existuje jistý obligační závazek a mohou tedy nastat komplikace se zrušením nebo nedodržením smlouvy. Když už odeslal své produkty nesolventnímu odběrateli, nezbyvá než čekat na zaplacení ve lhůtě splatnosti.

V této lhůtě obvykle nesolventní odběratel nezaplatí. Potom se dodavatel může domáhat náhrady postupem podle zákona o konkursu a vyrovnání. Takto většinou nedosáhne náhrady celé své pohledávky, ale pouze její části. Vždyť účelem zákona o konkursu a vyrovnání je poměrné uspokojení věřitelů, podle zásady „par conditio creditorum“. Na druhé straně lze říci, dosáhne uspokojení alespoň části své pohledávky. Jde-li z hlediska dodavatele o velkou částku, jistě se mu vyplatí takto svůj nárok uspokojit. Jedná-li se z hlediska dodavatele o malou částku, může nad tím prostě mávnout rukou a částku odepsat jako ztrátu.

Jak už bylo poznamenáno, nese s sebou podnikání mnoho rizik. Proti většině z nich je možno se pojistit, což ovšem znamená platit nemalé pojistné. Podobně se lze pojistit i proti ztrátě při krachu odběratelů. Pojišťovna má obvykle lepší přehled o finanční situaci firem než běžný podnikatel. Ten pak může konzultovat podezřelé obchody s pojišťovnou, u které je pojištěn. V případě úpadku odběratele pak pojišťovna pomůže vymáhat nároky podnikatele, a v podstatě doplatí rozdíl mezi celkovou pohledávkou dodavatele a částkou vydobytou při konkursu či vyrovnání.

6.2 Úpadek

Podstatné je vymezení úpadku, neboť jeho existence je podmínkou konkursního i vyrovnacího řízení. Definice úpadku je v současné době dána ustanovením § 1 ZKV. Úpadek má dvě formy. Jde jednak o platební neschopnost, jednak o předlužení. Definici úpadku však obsahuje i ustanovení § 3 insolvenčního zákona, který v této otázce alespoň v základních rysech přebírá současnou úpravu. Samozřejmé je, že aby nastal úpadek, stačí, aby byla dána jedna z těchto dvou forem.

Platební neschopnost je v § 1 odst. 2 ZKV vymezena jako neschopnost plnit po delší dobu své splatné závazky. K tomu navíc přistupuje požadavek existence více věřitelů. Zákon zde také zakládá právní domněnku, podle které

zastavil-li dlužník platby, má se za to, že je splněna podmínka platební neschopnosti; má-li dlužník v tomto případě tedy i více věřitelů, znamená to, že se zastavením plateb ocitl v úpadku.

Předlužení podle § 1 odst. 3 ZKV nastane tehdy, převyšují-li dlužníkovy splatné závazky jeho majetek. Ovšem stejně jako v případě platební neschopnosti i zde navíc přistupuje nutná podmínka existence více věřitelů. Na rozdíl od platební neschopnosti však předlužení nemůže nastat u fyzických osob-nepodnikatelů. S tímto jediným omezením může úpadek nastat jak u osob fyzických, tak i u osob právnických. Při oceňování dlužníkovy majetku se však tento navyšuje o očekávaný výnos z pokračující podnikatelské činnosti (tzv. *expectans*), lze-li ho důvodně předpokládat.

Jak již bylo řečeno, oběma formám úpadku je společný požadavek existence více věřitelů. Splnění této podmínky pak rozhoduje o tom, jak se může věřitel domoci své pohledávky, zda pomocí řízení konkursního resp. vyrovnacího nebo prostřednictvím exekuce (kterého druhu civilního procesu má tedy věřitel užít). Nemyslím si však, že by požadavek existence více věřitelů při nesplnění této podmínky představoval pro věřitele absolutní překážku aplikace konkursního řízení. Neměl by být problém tuto podmínku splnit. Splatná pohledávka druhého věřitele totiž může být i zanedbatelného rozsahu¹⁶. Naproti tomu dlužníkovy nevěle zaplatit svůj závazek, je-li však dlužník objektivně schopen tento závazek uhradit, by skutečně vylučovala existenci úpadku¹⁶ a k vymožení této pohledávky by tedy věřiteli zbývala pouze možnost vykonávacího řízení, nebýt ustanovení § 1 odst. 2 druhé věty ZKV.

¹⁶ stanovisko Nejvyššího soudu z roku 1998, NS R 52/1998

6.3 Konkursní řízení

6.3.1 Průběh konkursního řízení

Konkursní řízení je v současné době upraveno v druhé části platného zákona o konkursu a vyrovnání. Podle § 66a ZKV ve spojení s § 9 odst. 3 OSŘ jsou ve věcech konkursu a vyrovnání i většinou jimi vyvolaných sporů věcně příslušné rozhodovat krajské soudy. Podstatným (a pro toto řízení výlučným) subjektem je zde správce podstaty. Účastenství dlužníka-úpadce a konkursních věřitelů je nasnadě, nelze však slučovat pojmy „věřitel“ a „konkursní věřitel“. Věřitel nemusí být konkursním věřitelem, nepřihlásí-li své právo vůči dlužníku. To je však výjimkou, a ve výkladu na to tedy nebudu brát zřetel.

Ohledně zahájení řízení platí, že věřitel je k podání návrhu na prohlášení konkursu oprávněn, kdežto dlužník v úpadku je k jeho podání pod trestněprávní sankcí povinen¹⁷. Průběh konkursního řízení lze rozdělit nejméně do tří fází¹⁸. První fáze začíná zahájením řízení a končí prohlášením konkursu. Jde v ní o zjištění, je-li dlužník skutečně v úpadku; pokud ano, soud prohlásí konkurs. V jaké lhůtě tak učiní, záleží na tom, kdo podával návrh na prohlášení konkursu (§ 12a ZKV). K návrhu dlužníka soud prohlásí konkurs do 10 pracovních dnů, kdežto k návrhu věřitele tak učiní bez zbytečného odkladu.

Obsahem druhé fáze, která následuje po prohlášení konkursu, je přihlašování pohledávek věřiteli, zjišťování konkursní podstaty a posléze její zpeněžení. Třetí fáze začíná projednáním konečné zprávy, pokračuje rozvrhem a jejím koncem je zrušení konkursu.

Významnou úlohu zde má správce konkursní podstaty (§ 8 ZKV), určený již v usnesení o prohlášení konkursu (§ 13 ZKV), kterým se tato druhá fáze začíná. Na něj prohlášením konkursu m.j. přechází právo nakládat s majetkem podstaty (§ 14 ZKV). Úpadce mu proto musí předat seznam celého svého jmění

¹⁷ § 3 ZKV, § 126 odst. 2 trestního zákona

¹⁸ např. I. Schelleová ho člení na 5 fází (I. Schelleová: Základy občanského práva procesního, EUROLEX BOHEMIA 2005, str. 121)

(tj. včetně závazků). Správce pak na základě tohoto seznamu provede soupis podstaty. V něm zapsaný majetek může správce zpeněžit a jedině on s ním může nakládat.

Po prohlášení konkursu také věřitelé podávají k soudu přihlášky svých pohledávek, a to ve lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkursu. Tato lhůta nesmí být kratší 30 dnů a delší tři měsíců. Přihlášené pohledávky se pak projednávají v přezkumném jednání, kde mohou úpadce i konkursní věřitelé popírat pravost, výši i pořadí všech přihlášených pohledávek. Některé nároky může popřít i správce.

Hlavní činností správce je zpeněžování konkursní podstaty, většinou se tak děje veřejnou dražbou. Jakmile správce majetek podstaty zpeněží, předloží soudu konečnou zprávu. Na to má 18 měsíců od prohlášení konkursu, nestanovil-li soud jinou přiměřenou lhůtu (§ 14a odst. 2 ZKV). Soud pak tuto konečnou zprávu projednává a pokud ji schválí, předloží mu správce návrh na rozvrh výtěžku zpeněžení podstaty, ve kterém uvede, kolik by mělo být kterému věřiteli vyplaceno. Po přezkoumání věcné správnosti tohoto návrhu soud na jeho základě vydává rozvrhové usnesení. Rozvrhové usnesení je po usnesení o prohlášení konkursu druhým zlomovým okamžikem konkursního řízení.

Konkursní věřitelé netvoří jednotnou skupinu, zásada „par conditio creditorum“ neplatí do všech ohledů. Zvýhodněné postavení mají tzv. oddělení věřitelé (§ 28 ZKV) a věřitelé pohledávek za podstatou aj. pohledávek (§ 31 ZKV). Pohledávky těchto zvýhodněných věřitelů lze uspokojit kdykoli v průběhu konkursního řízení, kdežto pohledávky věřitelů ostatních se uspokojují až po právní moci rozvrhového usnesení. Už bylo řečeno, že zákon počítá se standardní dobou o délce 18 měsíců. Ovšem i mezi těmito ostatními věřiteli zákon rozlišuje. Dělí je dále na věřitele první a druhé třídy (§ 32 odst. 4 ZKV), přičemž věřitelé druhé třídy jsou vymezeni negativně jako ti, kteří nejsou věřiteli první třídy. V rozvrhu po úplném uspokojení pohledávek podle § 32 odst. 1 ZKV připadá 30 % zbývajících výtěžku podstaty na uspokojení

pohledávek první třídy a 70 % na uspokojení pohledávek druhé třídy. V rámci těchto tříd platí, že případný nevyčerpaný zbytek v jedné třídě se přesune do třídy druhé pro uspokojení jejích pohledávek, a dále že nelze-li v některé třídě plně uspokojit všechny pohledávky, které do ní patří, uspokojují se tyto pohledávky poměrně. Nestáčilo-li by oněch 30 % zbylého výtěžku na plné uspokojení všech pohledávek první třídy, uspokojují se jejich neuspokojené části společně s pohledávkami druhé třídy z na ně připadajícího podílu zbylého výtěžku.

V ideálním případě, bylo-li splněno rozvrhové usnesení, pak konkursní řízení končí zrušením konkursu podle § 44 odst. 1 písm. b) ZKV. Zrušením konkursu sice zanikají nejpodstatnější účinky jeho prohlášení, avšak není tím dotčena platnost ani účinnost úkonů provedených v jeho průběhu.

6.3.2 Nucené vyrovnání

Určitou modifikací závěrečné fáze konkursního řízení je tzv. nucené vyrovnání. I při něm jde o úpadcovu nabídku věřitelům obdobně jako při vyrovnání podle 3. části ZKV. Úpadce ji však musí učinit v době mezi přezkumným jednáním a vydáním rozvrhového usnesení. Po vydání rozvrhového usnesení už tato možnost samozřejmě nepřipadá v úvahu. V návrhu na nucené vyrovnání musí úpadce uvést, jaké hodnoty věřitelům nabízí. Pokud soud tento návrh neodmítne, koná se potom jednání o nuceném vyrovnání, kde se vyjadřují věřitelé, zda nabídku na nucené vyrovnání přijímají. Přijme-li ji většina věřitelů podle § 38 ZKV, soud toto nucené vyrovnání potvrdí, a to usnesením, které obsahuje znění nuceného vyrovnání. Ovšem i přes souhlas třeba všech věřitelů soud nucené vyrovnání potvrdit odmítne, jde-li o některý případ vymezený v § 40 ZKV, například byl-li některý věřitel zvláště zvýhodněn oproti ostatním věřitelům téhož postavení.

Avšak nabyde-li usnesení o potvrzení nuceného vyrovnání právní moci, zanikají některá úpadcova omezení, která byla důsledkem prohlášení konkursu –

v první řadě se mu vrací právo nakládat se svým majetkem v podstatě (§ 41 ZKV). Pokud úpadce toto vyrovnání úplně a včas splní, má nucené vyrovnání stejný důsledek jako vyrovnání podle 3. části ZKV – úpadci zanikají závazky či jejich části, které nebyly obsahem nuceného vyrovnání.

6.4 Vyrovnací řízení

Vyrovnacímu řízení je věnována třetí část platného zákona o konkursu a vyrovnání. Toto řízení u nás má svou tradici minimálně již od roku 1915. Avšak nový insolvenční zákon již s tímto způsobem řešení úpadku nepočítá. V poslední době bylo vyrovnání využíváno pouze zřídka – ani jednou v letech 1998 až 2003 nebylo podáno k soudům více než 40 návrhů na vyrovnání ročně. A to přesto, že vyrovnání má oproti konkursu mnohé atraktivní znaky – po potvrzení vyrovnání například dlužníkovi zanikají neuspokojené zbytky závazků. Při vyrovnání se též v širší míře uplatňuje zásada dispoziční.

Mluvíme-li o vyrovnání, je třeba rozlišovat vyrovnání a jeho modifikaci, kterou je tzv. nucené vyrovnání. Nucené vyrovnání je součástí řízení konkursního, je určitou modifikací jeho standardního průběhu, a proto se jím zde nebudu zabývat.

Vyrovnací řízení se zahajuje pouze na návrh. Může jej podat dlužník, který má v této věci na výběr, podá-li na sebe soudu návrh na prohlášení konkursu nebo návrh na vyrovnání. V návrhu na vyrovnání musí uvést, jaké vyrovnání nabízí svým věřitelům (např. nová emise akcií nebo vydání části svého hmotného majetku). Soud usnesením vyrovnání povolí, nebrání-li tomu žádná překážka v § 50 odst. 1 ZKV – již tehdy tedy musí být zaplacený, resp. zajištěny přednostní pohledávky podle § 31 a 32 ZKV a ostatním věřitelům musí být slíbeno zaplacení alespoň 30 % jejich pohledávek do dvou let od podání návrhu. Tyto přísné podmínky jsou patrně důvodem tak malého využívání institutu vyrovnání.

V usnesení o povolení vyrovnání soud zároveň:

- a) ustaví vyrovnacího správce,
- b) vyzve věřitele, aby přihlásili své pohledávky vůči dlužníkovi do 4 týdnů ode dne vyvěšení usnesení na úřední desce soudu,
- c) rozhodne o opatřeních k zajištění dlužníkovra majetku, a konečně
- d) určí termín vyrovnacího jednání, které je další fází vyrovnacího řízení.

Povolení vyrovnání pak vyvolává účinky vymezené v § 52 ZKV. V mnohém tato úprava připomíná prohlášení konkursu a jeho účinky podle ustanovení § 13 a 14 ZKV.

Při vyrovnacím jednání soud zjistí, kteří věřitelé jsou ochotni přijmout návrh na vyrovnání. Jsou-li splněny podmínky podle § 60 ZKV, soud usnesením vyrovnání potvrdí. Jednou z těchto podmínek je i rovnoměrné uspokojení věřitelů podle § 60 odst. 1 písm. c) ZKV; porušení této zásady je pro soud vždy důvodem k zamítnutí potvrzení vyrovnání, pokud se zvýhodněným uspokojením některého věřitele nesouhlasili i ostatní věřitelé.

Potvrzení vyrovnání má své účinky vymezené v § 63 ZKV. Pokud dlužník navíc po právní moci potvrzeného vyrovnání úplně a včas splní své povinnosti, jež byly obsahem nabídnutého vyrovnání, zanikají jeho závazky, které ve vyrovnání obsaženy nebyly, a to i vůči věřitelům, kteří nepřihlásili své pohledávky. Dlužník musí samozřejmě plnit své závazky, ke kterým se vyrovnáním zavázal, i v době po potvrzení vyrovnání. Pojistkou je nejdříve upomínka a poté následky vymezené v § 64 ZKV. Definitivní není ani zánik neuspokojených částí pohledávek věřitelů. Za podmínek vymezených v § 65 ZKV mohou věřitelé i pak požadovat úplné uspokojení svých nároků. Jde o případy, bylo-li vyrovnání dosaženo podvodným jednáním nebo zvýhodněním některého věřitele.

V ideálním případě se vyrovnací řízení ukončuje tím, že soud prohlásí usnesením vyrovnání za skončené. K tomuto kroku soud přistupuje, jakmile nabude právní moci usnesení o potvrzení vyrovnání.

6.5 Současná a připravovaná úprava

Nyní v České republice účinná úprava úpadkového práva, kterou je zákon o konkursu a vyrovnání z roku 1991, již neodpovídá požadavkům současné doby, a to i přes své četné novelizace. Za dobu 15 let své platnosti a téměř stejně dlouhou dobu účinnosti byl pozměněn již více než 20 novelami a v poslední době i 3 nálezy Ústavního soudu. Mimo to jsme konečně po čtyřicetileté odmlce nasbírali zkušenosti s úpadkovou materií. Nelze se již vymlouvat na přetržení legislativního vývoje, na nestabilitu ekonomických poměrů ani na naši nezkušenost v této oblasti. Nadešel čas na rekodifikaci úpadkového práva, ke které již došlo v mnoha zemích nejen bývalého východního bloku - z nejbližších lze jmenovat např. zákon o konkurze a reštrukturalizácii č. 7/2005 Z.z., který na Slovensku od 1. ledna 2006 nahradil náš dříve federální ZKV č. 328/1991 Sb., nebo německý insolvenční řád z roku 1994, ve své podstatné části účinný od roku 1999.

Skupina poslanců ODS předložila již v červenci 2005 do Poslanecké sněmovny návrh insolvenčního zákona (sněmovní tisk č. 1044). Schválen však byl nakonec vládní návrh insolvenčního zákona, který nabude účinnosti až od 1. července 2007. Tento nový zákon bude stejně jako na Slovensku¹⁹ doplněn samostatným zákonem o insolvenčních správcích. De lege ferenda by se tento zákon mohl jmenovat „zákon o insolvenčních správcích a o změně některých zákonů“, mění totiž několik dalších zákonů, v první řadě i nedávno schválený insolvenční zákon. Změny se týkaly jednak určitého snížení požadavků na kvalifikaci insolvenčního správce, jednak nezbytného promítnutí zrušení

¹⁹ zákon o správcích č. 8/2005 Z.z.

Komise pro cenné papíry. Přesné názvy i čísla těchto nových zákonů uvádím v kapitole 6.6.

Do 1. července 2007 nám tedy musí vystačit současný ZKV z roku 1991. Jeho nedostatky se snažilo odstranit několik návrhů, jistě se ještě dočkáme nějaké novely. Velká novela (sněmovní tisk č. 635) neprošla v únoru 2005 závěrečným třetím čtením v Poslanecké sněmovně, hlavní příčinou byl nejspíše přílišný odklon od původního návrhu v důsledku pozměňovacích návrhů z druhého čtení. Neschváleného návrhu se však ujali senátoři z Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu a ti tuto novelu po určitých úpravách v květnu 2005 jako svůj senátní návrh opět do Poslanecké sněmovny vrátili²⁰ (sněmovní tisk č. 977). V březnu 2006 byl však tento návrh zákona zamítnut.

Zatím poslední velkou novelou zákona o konkursu a vyrovnání je zákon č. 377/2005 Sb., zkráceně zákon o finančních konglomerátech. Tento zákon transponoval do českého práva směrnici Evropského parlamentu a Rady 2002/87/ES ze dne 16.12.2002 o doplňkovém dozoru nad úvěrovými institucemi, pojišťovny a investičními podniky ve finančním konglomerátu. Vedle toho tento zákon novelizoval dalších 32 zákonů, z nichž jedním je i zákon o konkursu a vyrovnání; jeho změna byla účinná společně s většinou ustanovení tohoto nového zákona již dnem vyhlášení, tj. dnem 29. září 2005. Novelizovaná či nově vložená ustanovení lze však užít až v konkursních řízeních zahájených po nabytí účinnosti této nové úpravy. Nelze je tedy užít v již probíhajících řízeních, která byla zahájena před 29. zářím 2005. V souladu se svou oblastí úpravy vložila tato novela do ZKV speciální úpravu úpadku bank a pojišťoven. Pro tyto speciální úpadky se nadále použijí i ostatní ustanovení ZKV, vyloučena je pro ně pouze možnost ochranné lhůty, vyrovnání a nuceného vyrovnání. Svou povahou je tato novela teprve druhá, která zasahuje do základní struktury ZKV, do jeho členění na části. První byla tzv. technická novela č. 214/2000 Sb., která do zákona vložila novou 4. část, obsahující ustanovení společná konkursu

²⁰ Konkursní noviny č. 11 ze dne 25. května 2005

i vyrovnání. Zákon o finančních konglomerátech vložil do ZKV nové části pátou a šestou, dosavadní část pátou označil jako část sedmou. Nová část pátá upravuje úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, zahraničních bank a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky, část šestá je věnována úpadku pojišťoven a tuzemských zajišťoven.

Zajímavostí této novely je, že do § 8 odst. 3 ZKV vložila větu, kterou tam už o pět měsíců dříve vložila předešlá novela č. 179/2005 Sb.; došlo tak ke kuriózní situaci, kdy v jednom souvětí se mezi středníky bude dvakrát opakovat totožná věta. Tato pozornost jistě potěší všechny konkursní správce, a zvláště ty z nich, kteří jsou plátcí daně z přidané hodnoty, neboť jim toto ustanovení zvyšuje nárok na jejich odměnu.

6.6 Vývoj právní úpravy

Jako první předpis upravující předmětnou materii lze uvést konkursní řád Josefa II. z roku 1781. Ten byl posléze nahrazen konkursním řádem č. 1/1869 ř.z. Nedlouho po začátku 1. světové války ještě za Františka Josefa I. byla i tato oblast nově upravena císařským nařízením č. 337/1914 ř.z. Oblast konkursního práva pak byla první a z hlediska mé práce téměř jedinou, ve které došlo v období první republiky k rekodifikaci – zákonem č. 64/1931 Sb. z. a n. Tento zákon nahradil rakouskou úpravu a unifikoval úpadkové právo na celém území republiky (tj. v Čechách i na Slovensku), čímž alespoň v této oblasti odstranil právní dualismus (v ostatních oblastech občanského práva hmotného i procesního však rakouský ABGB z roku 1811 i procesní normy jako civilní řád soudní, jurisdikční norma a exekuční řád zůstaly v platnosti až do konce roku 1950 a stejně tak tam až do té doby přetrval i právní dualismus). V období tzv. právnické dvouletky v letech 1948-1950 byl tento zákon zrušen novým občanským soudním řádem z roku 1950, který ve 4. hlavě své třetí části upravoval tzv. exekuční likvidaci. O třináct let později byl pak celý tento kodex nahrazen občanským soudním řádem z roku 1963, který obsahoval obdobná

ustanovení v 6. hlavě páté části mezi způsoby výkonu rozhodnutí, institut byl nazván likvidace majetku. Tato ustanovení však nebyla prakticky aplikovatelná, měla pouze formální charakter a představovala pouhý rudiment na svou dobu pokrokového zákona z roku 1931. Direktivní plánované hospodářství instituty typu konkursu a vyrovnání nepotřebovalo a instituty, které zavedlo (likvidace socialistických právnických osob, exekuční likvidace a likvidace majetku), měly jinou povahu i funkci. Oběma těmito soudním řádům bylo společné, že degradovaly konkursní řízení na pouhý způsob výkonu rozhodnutí, příp. vůbec popíraly jeho existenci jako samostatného druhu občanského procesu. Přejít na tržní hospodářství po roce 1989 si vynutil novou právní úpravu. Tou se stal dodnes platný zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, částečně inspirovaný i zákonem č. 64/1931 Sb. z. a n. Nyní, i s ohledem na naši integraci v Evropské unii, je již však i tato patnáct let stará a mnohokrát novelizovaná úprava nevyhovující a zastaralá, brání i dostatečné pružnosti vztahů mezi ekonomickými subjekty. V letošním roce byla tedy schválena nová úprava úpadkového práva – jedná se o dvojici zákonů. Tvoří ji zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích. Oba tyto zákony budou účinné až od 1. července 2007.

7. Řízení rozhodčí

7.1 Rozhodčí smlouva

Rozhodčí řízení je alternativou ke klasickému soudnímu řízení nalézacímu. Podstatou tohoto řízení je přenesení rozhodovací pravomoci ze soudů na stranami určené rozhodce, resp. stálé rozhodčí soudy. Tuto možnost strany mají v případě většiny soukromoprávních vztahů, se kterými mohou podle své úvahy volně disponovat, a mohou si tedy i určit, kdo bude rozhodovat jejich vzájemný spor ohledně těchto vztahů. To se pak děje tzv. rozhodčí smlouvou. Samotné rozhodčí řízení je pro strany výhodné svou neveřejností, neformálností, funkcí rozhodce mohou strany pověřit na slovo vzaté odborníky atp.

Rozhodčí řízení je upraveno v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Tato úprava je v porovnání s ostatními velice stabilní – první novely se tento zákon dočkal až v letošním roce, tedy po 11 letech své účinnosti. Šlo přitom pouze o drobnou úpravu určující, kdy nelze rozhodčího zákona použít (obdoba ustanovení § 1a ZKV). Oprava chyby z roku 1995 měla pouze čistě formální charakter²¹. Zákon č. 216/1994 Sb. od roku 1995 nahradil předchozí úpravu, kterou byl zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů; jak už název napovídá, umožňoval tento zákon rozhodčí řízení pouze ve sporech s mezinárodním prvkem.

Základem pravomoci rozhodčího orgánu je **rozhodčí smlouva**. Ta může mít dvě formy – jedná se buď o smlouvu o rozhodci nebo o rozhodčí doložku. Smlouva o rozhodci vystihuje skutečnost, že řešit svůj již vzniklý spor rozhodčím řízením se jeho strany mohou rozhodnout i po vzniku tohoto sporu.

²¹ Opravu chyb by si dle mého názoru spíše zasloužila novela OSŘ č. 59/2005 Sb. Tento zákon vedle chyby ve výčtu novel OSŘ obsahoval i chybu závažnější – při změně § 214 odst. 2 písm. d) OSŘ byl v novele chybně uveden odstavec 1 místo odstavce 2 a konečně při změně § 220 OSŘ si lze všimnout vynechání diakritického znaménka ve slově „dokazování“. Opravy chyb jsem se ve Sbírce zákonů dosud nedočkal, soudím tedy, že v tomto znění byl zákon č. 59/2005 Sb. schválen Parlamentem. De lege ferenda si lze všimnout například u zákona č. 179/2005 Sb. nebo u zákona č. 57/2006 Sb. skutečnosti, že tyto zákony ve výčtu novel ZKV jmenují nálezy Ústavního soudu, jako kdyby se jednalo o zákony.

Naopak rozhodčí doložku strany uzavírají ještě před vznikem sporu, právě aby ošetřily případ, že by nějaký spor z jejich právního vztahu vznikl. Rozhodčí smlouva se může týkat pouze majetkových sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu a pokud by strany ohledně tohoto sporu mohly uzavřít smír²². I z tohoto vymezení však zákon vylučuje ještě další případy, a to jednak spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí, jednak spory vyvolané prováděním konkursu či vyrovnání. Důležitý je v tomto případě nejen obsah, ale i forma – rozhodčí smlouva musí být zásadně uzavřena písemně, pod sankcí neplatnosti.

7.2 Rozhodčí orgán

Rozhodčím orgánem může být i jeden jediný rozhodce. Spíše to však bývá rozhodců několik nebo stálý rozhodčí soud. Vznik stálých rozhodčích soudů je však omezen, lze je zakládat pouze zákonem. V současné době tedy existují pouze 3 stálé rozhodčí soudy ve smyslu § 13 ZRŘ; jedná se o Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno.

V otázce, kdo může být rozhodcem, je náš rozhodčí zákon z roku 1994 poměrně liberální. Mohou to být pouze fyzické osoby. U českých občanů v zásadě postačuje zletilost a způsobilost k právním úkonům. Z možnosti rozhodovat určitý spor nejsou vyloučeni ani cizinci. V této souvislosti lze zmínit např. nedávný případ samozvané rozhodkyně Sandry Svobodové, ze které se nakonec vyklubal muž – Slovák, už několik let stíhaný na Slovensku i u nás za rozsáhlé podvody, který za účelem utajení totožnosti podstoupil lékařskou operaci změny pohlaví. Svobodová u nás působila jako předsedkyně Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc a rozhodovala spory firem, podobně jako to dělají arbitráže. Toto sdružení dělalo dojem, že má stejná práva jako arbitrážní

²² § 99 OSŘ

soud a takto rozhodlo asi 400 sporů. Nezbyvá než dodat, že je na odpovědnosti stran, aby si pro svůj spor zvolily kvalitního a fundovaného rozhodce.

Funkci rozhodce sice nikdo není povinen přijmout, pokud ji však přijme (což je nutno učinit písemně), musí ji pak vykonávat v souladu se zákonem. Rozhodci musí být v prvé řadě nezávislí a nestranní, musí zachovávat mlčenlivost a nesmí být podjatí. V opačném případě mohou být vyloučeni z projednávání věci. Počet i osoby rozhodců by měla určit již rozhodčí smlouva. Jejich počet musí být lichý (1, 3, 5, ...). Pokud rozhodčí smlouva nic takového nestanoví, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a tito rozhodci pak zvolí předsedajícího rozhodce. Pro případ, že by strana ve lhůtě nejmenovala svého rozhodce nebo že by se jmenovaní rozhodci nemohli shodnout na osobě předsedajícího rozhodce (a nedohodly-li se strany jinak), jmenuje onoho (předsedajícího) rozhodce soud. Obdobné platí i tehdy, nemůže-li již jmenovaný rozhodce ve výkonu funkce pokračovat. Zákon zde pro tento případ založil zvláštní nesporné řízení (viz čl. 2.3.2.23).

7.3 Zahájení rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení se zahajuje žalobou. Ta se podává stálému rozhodčímu soudu nebo předsedajícímu rozhodci. Podání žaloby má tytéž právní účinky, jako kdyby byla v této věci podána žaloba u soudu.

7.4 Průběh rozhodčího řízení

Strany mají v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Rozhodčí řízení se zásadně koná na místě dohodnutém stranami. Stejně tak se strany mohou dohodnout i na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení. Rozhodci ho mají vést tak, aby byl skutkový stav věci potřebný k rozhodnutí sporu zjištěn bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám. Řízení před rozhodci bývá většinou ústní, nedohodnou-li se strany jinak. Neveřejné je toto

řízení vždy. Výsledkem rozhodčího řízení pak bývá rozhodčí nález, který nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a který je díky tomu i soudně vykonatelný (v exekučním řízení), nesplní-li povinná strana svůj závazek z rozhodčího nálezu plynoucí.

Proti rozhodčímu nálezu se nelze odvolat, strany se však mohou v rozhodčí smlouvě dohodnout, že rozhodčí nález může být k žádosti některé z nich přezkoumán jinými rozhodci.

Poslední pojistku na obranu před rozhodčími nálezy tvoří možnost zrušení rozhodčího nálezu soudem. Soud může na návrh kterékoli strany zrušit rozhodčí nález v některém z taxativně vymezených případů (§ 31 ZRŘ), např. byl-li nález vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu nebo je-li rozhodčí smlouva z jiných důvodů neplatná nebo byla-li zrušena.

8. Závěr

Tato práce pojednává o druzích civilního procesu. V úvodní kapitole je seznam druhů civilního procesu (řízení) a tyto druhy jsou uspořádány přehledně do kategorií podle příbuznosti. Je zde také uvedena definice civilního procesu, doslovně citovaná z OSŘ, a jsou zde zmíněny ještě další druhy řízení, které této definici nevyhovují a nespádají tudíž pod pojem civilního procesu. V další podkapitole úvodu jsou uvedeny zákony, které upravují civilní proces.

V kapitole 2 je uveden přehledný vývojový diagram, který znázorňuje časový průběh řízení. Tento diagram je pomůcka, která je zpracována pro řízení sporné. S určitými výhradami se však hodí i pro většinu ostatních řízení. Podrobnější popis vývojového diagramu je pak uveden u řízení sporného.

V dalších kapitolách jsou stručně charakterizovány jednotlivé druhy civilního procesu. Není účelem této práce podrobněji rozebírat jednotlivá řízení. K tomu máme po ruce úplná znění OSŘ a dalších zákonů. Samotný OSŘ má přibližně 100 stran textu (podle formátu stránek). Tyto kapitoly jsem pojal tak, že mají podat celkový přehled o účelu jednotlivých řízení, se snahou vyjádřit jen to nejpodstatnější a nic podstatného nevynechat. Nejrozsáhlejší je kapitola 3, která pojednává o řízení nalézacím. Nejrozsáhlejší je hlavně kvůli velkému počtu existujících řízení nesporných. Každé jednotlivé nesporné řízení je popsáno co nejstručněji, ale tak, aby bylo jasné, o co v něm jde. Řízení nalézací si však větší pozornost zaslouhuje, neboť se jedná o řízení nejčastěji se vyskytující. Tato kapitola obsahuje také přehledně zpracovanou tabulku rozdílů mezi řízeními spornými a nespornými.

Do kapitoly 6, která pojednává o řízení konkursním a vyrovnacím, jsem zařadil i poměrně obsáhlý úvod (podkapitola 6.1) o podnikání a příčinách úpadku. Tento úvod je pohledem na problematiku ze širšího hlediska než jen z právního. O právní stránce konkursu a vyrovnání pak pojednávám v ostatních podkapitolách kapitoly 6.

Závěrem lze konstatovat, že se již rozhodně pohnuly stojaté vody českého civilního procesu, počínaje již velkou novelou z roku 2000²³. Již nyní lze soudit, že rok 2006 bude co do počtu novel občanského soudního řádu nejneprodnějším rokem za celých 43 let jeho platnosti. Otázkou však zůstává, zda v tomto případě kvantita nepřeváží nad kvalitou. Doufejme, že nově přijatá úprava úpadkového práva splní očekávání, která s ní byla spojena.

²³ Například J. Jirsa se však ve své práci „Novinky v civilním řízení soudním“ vyjadřuje o velké novele občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. dosti kriticky; úmyslem zákonodárce zde bylo sice pouze připravit půdu pro budoucí rekodifikaci civilního procesu, avšak podle J. Jirsy novela č. 30/2000 Sb. po zkušenostech z praxe spíše než cestu, kudy se dát, ukazuje, čemu se v nové úpravě vyhnout.